

Agroturizam Bjelovarsko-bilogorske županije i mogućnosti organiziranja izvanučioničke nastave

Pavliš, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:633990>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**ANDREA PAVLIŠ
DIPLOMSKI RAD**

**AGROTURIZAM BJELOVARSKO-
BILOGORSKE ŽUPANIJE I MOGUĆNOSTI
ORGANIZIRANJA IZVANUČIONIČKE
NASTAVE**

Petrinja, srpanj 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
Petrinja

PREDMET: Metodika prirode i društva

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Andrea Pavliš

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Agroturizam Bjelovarsko-bilogorske županije i mogućnosti organiziranja izvanučioničke nastave

MENTOR: Doc. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj 2017.

Zahvala

Zahvaljujem svom mentoru doc. dr. sc. Zdenku Braičiću koji je svojim savjetima i podrškom pridonio izradi ovog završnog rada. Hvala i ostalim članovima komisije na uloženom vremenu. Ponajviše zahvaljujem svojoj obitelji i prijateljima na bezuvjetnoj ljubavi i podršci.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	6
SUMMARY.....	7
1. UVOD	8
2. METODE ISTRAŽIVANJA	10
3. BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	12
4. TEORIJSKA OSNOVA.....	15
4.1. TURIZAM.....	15
4.2. TURIZAM SPECIFIČNIH INTERESA.....	16
4.3. RURALNI TURIZAM	16
4.3.1. ZAŠTO RURALNI TURIZAM.....	17
4.4. SEOSKI TURIZAM.....	19
4.5. AGROTURIZAM.....	19
4.5.1. AGROTURISTIČKE DESTINACIJE	20
4.6. NASTAVA.....	22
4.6.1. VRSTA NASTAVE PREMA MJESTU ODRŽAVANJA.....	22
4.6.2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA	23
4.6.3. MJESTO IZVOĐENJA IZVANUČIONIČKE NASTAVE.....	24
5. AGROTURIZAM BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE	25
5.1. AGROTURISTIČKE DESTINACIJE BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE	
29	
5.1.1. VINARIJA CONER	29
5.1.2. OPG VNOUČEK.....	29
5.1.3. IZLETIŠTE I VINOTOČJE “VINIA“	30
5.1.4. IZLETIŠTE VRATA BILOGORE.....	31
5.1.5. VINARIJA ČAČIJA	32
5.1.6. NA MALENOM BRIJEGU.....	32
5.1.7. OPG MATEJ KOVAČIĆ	33
5.1.8. OPG VOBORSKI.....	34
5.1.9. OPG IVANKOVIĆ – KOD FRANCUZA	35
5.1.10. ZMAJEVO GNIJEZDO	36
5.1.11. VILA BILOGORE	37
6. EDUKATIVNI PROGRAMI SEOSKIH GOSPODARSTVA NAMIJENJENI IZVOĐENJU	
IZVANUČIONIČKE NASTAVE	39
6.1. IZLETIŠTE „NA MALENOM BRIJEGU“.....	39

6.2. KUĆA ZA ODMOR „VILA BILOGORA“	41
7. REZULTATI INTERVJUA	42
8. PRIMJER PISANE PRIPRAVE ZA IZVANUČIONIČKU NASTAVU NA BILOGORI... ..	46
9. ZAKLJUČAK.....	59
10. LITERATURA	61
10.1. POPIS SLIKA.....	64
10.2. POPIS TABLICA	64
10.3. PRILOZI:.....	65
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	67
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA.....	68

SAŽETAK

Izvanučioničkom nastavom moguće je ostvariti gotovo sve nastavne sadržaje Prirode i društva. Cilj takvog oblika nastave je učenikovo neposredno otkrivanje prirode te primjena stečenih znanja u neposredno životnoj stvarnosti u kojoj se učenici susreću s prirodom i kulturnim okolnostima te ljudima koji u njoj žive. Cilj ovog rada je istražiti ponude agroturističkih destinacija Bjelovarsko-bilogorske županije kako bi se utvrdile mogućnosti organiziranja izvanučioničke nastave na gospodarskim imanjima te njihovu suradnju sa školama i učiteljima. Predstavljen je geografski i demografski status Bjelovarsko-bilogorske županije te agroturizam županije i agroturističke destinacije. U radu su definirani osnovni teorijski pojmovi turizma te razlike između ruralnog, seoskog i agroturizma. Analizom je utvrđen nastavni sadržaj koji je moguće ostvariti izvanučioničkom nastavom na agroturističkim destinacijama. Kako bi se utvrdile mogućnosti ostvarivanja nastave na agroturističkim gospodarstvima provedeno je terensko istraživanje – strukturirani intervju – na tri gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije. Rezultati istraživanja navode na zaključke da su dva gospodarstva (od triju obuhvaćenih intervjuom) pogodna za realizaciju izvanučioničke nastave te da uglavnom nude iste sadržaje za stjecanje znanja i vještina, uvelike kroz igru u neposrednom prirodnom okruženju. Sastavni dio ovog rada je i pisana priprava integrirane izvanučioničke nastave za učenike trećih razreda osnovne škole (u prostoru Bilogore).

Ključne riječi: izvanučionička nastava, agroturizam, Bjelovarsko-bilogorska županija, Priroda i društvo, zavičaj, učenik

SUMMARY

Out of classroom education can enable teachers to accomplish virtually all teaching activities related to the school subject Nature and Society. The aim of this type of teaching is to help students experience immediate discovery of nature and to apply the acquired knowledge in the immediate surroundings in which the students come into contact with natural and cultural circumstances and the people living in it. The aim of this paper is to explore the agrotourism destinations of Bjelovar-Bilogora County to determine the possibilities of organizing out of classroom education at the existing estates and their cooperation with schools and teachers. The geographic and demographic status of Bjelovar-Bilogora County, agrotourism of the county and agrotourism destinations are presented. The basic theoretical concepts of tourism and the difference between rural, village and agrotourism are defined in this paper. The analysis provided the teaching content that can be realized as out of classroom teaching at different agrotourism destinations. In order to determine the possibilities of teaching at these estates, field research - a structured interview - was conducted at three estates in the Bjelovar-Bilogora County. Research results suggest that two economies (of the three interviewed) are suitable for the implementation of out of classroom education and that they offer the same content for acquiring knowledge and skills, largely through play in the immediate natural environment. An integral part of this paper is the written preparation of integrated out of classroom education for third-grade elementary school pupils (in the Bilogora area).

Key words: out of classroom education, agrotourism, Bjelovar-Bilogora County, Nature and Society, homeland, pupils

1. UVOD

Prirodni i gospodarski resursi objektivni su čimbenici izvanučioničke nastave u neposrednoj životnoj stvarnosti. Dakako ovi su čimbenici dar prirode i rezultat ljudskog rada te su, uz ostale subjektivne čimbenike, učitelju na raspolaganju i mogu se koristiti kao optimalni izvori znanja u ostvarenju cilja i temeljnih zadaća u izvanučioničkoj nastavi. Učitelj želi ostvariti konkretne odgojne i obrazovne zadatke u planiranoj nastavnoj posjeti koju ostvaruje u najpovoljnijem godišnjem dobu. Također učitelj treba razmotriti sve subjektivne i objektivne čimbenike koje može koristiti u nastavi. U svrhu kvalitetnog ostvarivanja nastavnog plana i programa nastave Prirode i društva u neposrednom okruženju škole učitelj mora izraditi cjelovitu pripremu te odjelotvoriti sve zadatke u sklopu izvođenja izvanučioničke nastave i naposljetku sustavno pratiti i ocjenjivati zadatke svake nastavne posjete prirodnim i gospodarskim prostorima. Upravo u tim prirodnim i gospodarskim prostorima učenicima su na raspolaganju mnogi izvori znanja. Zato ih učitelj treba prepoznati, sadržajno i didaktički prilagoditi i koristiti u stjecanju znanja i razvijanju sposobnosti (Skok, 2002).

Predmet istraživanja ovog rada je izvanučionička nastava Prirode i društva na agroturističkim destinacijama u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Cilj je utvrditi mogućnosti ostvarivanja nastave Prirode i društva na agroturističkim gospodarstvima.

Diplomski rad sastoji se od deset međusobno povezanih cjelina.

U drugom dijelu rada razrađuju se metode i cilj istraživanja (intervjua).

Treći dio rada predstavlja prostor istraživanja – Bjelovarsko-bilogorska županija, njezin položaj i značenje za regiju te demografska obilježja.

U četvrtom dijelu rada teorijski će se prikazati pojam turizma te pojmovi ruralni turizam, seoski turizam i agroturizam. Objasnit će se razlika ruralnog turizam od agroturističkih destinacija te objasniti značenje izvanučioničke nastave i definirati moguća mjesta izvođenja takvog oblika nastave.

U petom dijelu rada predstaviti će se agroturizam Bjelovarsko-bilogorske županije i agroturističke destinacije u županiji.

Šesti dio rada predstavlja program za izvođenje izvanučioničke nastave na dva gospodarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Sedmi dio rada prikazat će rezultate intervjua provedenih na tri agroturističke destinacije u županiji.

U osmom dijelu rada prikazana je moguća realizacija jednog integriranog poludnevnog izleta na seosko imanje „*Izletište na malenom brijegu*“ kroz pisanu pripravu za treći razred osnovne škole.

Deveti dio rada donosi zaključna razmatranja.

U završnom dijelu rada nalazi se popis literature, tablica i slika korištenih u radu te prilozi.

2. METODE ISTRAŽIVANJA

U radu je primijenjeno više znanstveno-istraživačkih metoda. Analizirana je dostupna literatura koja tematizira prostor Bjelovarsko-bilogorske županije ili problematiku ruralnog turizma i agroturizma u nas. Korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku (Popisi stanovništva 2001. i 2011. godine), a dio podataka prikupljen je terenskim radom putem strukturiranog intervjua.

Intervju je proveden tijekom svibnja 2017. godine na tri turistička seoska obiteljska gospodarstva (TSOG) ili agroturističke destinacije koje se nalaze na području Bjelovarsko-bilogorske županije. *Izletište na malenom brijegu* i *Ruralna kuća za odmor „Bilogorska čarolija“* nalaze se na području Bjelovara, a *Kuća za odmor „Vila Bilogore“* nalazi se na području Grubišnog Polja. Dva turistička seoska obiteljska gospodarstva imaju organizirane programe za izvođenje izvanučioničke nastave na njihovim gospodarstvima (*Izletište na malenom brijegu* i *Kuća za odmor „Vila Bilogore“*), dok seosko gospodarstvo *Ruralna kuća za odmor „Bilogorska čarolija“* nema programe za izvanučioničku nastavu već je isključivo orijentirano na pojedinačne posjete raznih skupina i gostiju. Sudionici intervjua su vlasnici gospodarstava i voditelji cijele turističke ponude.

Sudionici su dobrovoljno pristali sudjelovati u intervjuu nakon zamolbe za sudjelovanje.

U istraživanju je primijenjen modificirani upitnik korišten u radu Braičić, Z., Škriljevečki, M. (2015) „*Stavovi i percepcije vlasnika turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava o razvojnim potencijalima agroturizma petrinjskog kraja*“.

Upitnik se sastojao od tri kategorije pitanja: Osnovni podaci o dioniku sektora agroturizma, pitanja o općim značajkama dionika sektora agroturizma te pitanja o suradnji dionika sektora agroturizma s osnovnim školama. U slučaju nerazumijevanja ili potrebe za spoznavanjem šireg konteksta korišten je uvid u dokumentaciju (plan aktivnosti koji nude školama i sl.) te konzultacije s ostalim članovima obitelji koji sudjeluju u radu gospodarstva.

S obzirom da je riječ o intervjuu, ispitanik neposredno oblikuje odgovore u upitniku, a specifičnost intervjua je njegova uloga koja je dijagnostička. Takav intervju je izrazito dinamičan i nepredvidiv.

Krajnji cilj intervjua je istražiti ponude agroturističkih destinacija Bjelovarsko-bilogorske županije, mogućnost organiziranja izvanučioničke nastave na istoimenim destinacijama te suradnju imanja sa školama i učiteljima. Vlasnici gospodarstva i voditelji cijele turističke

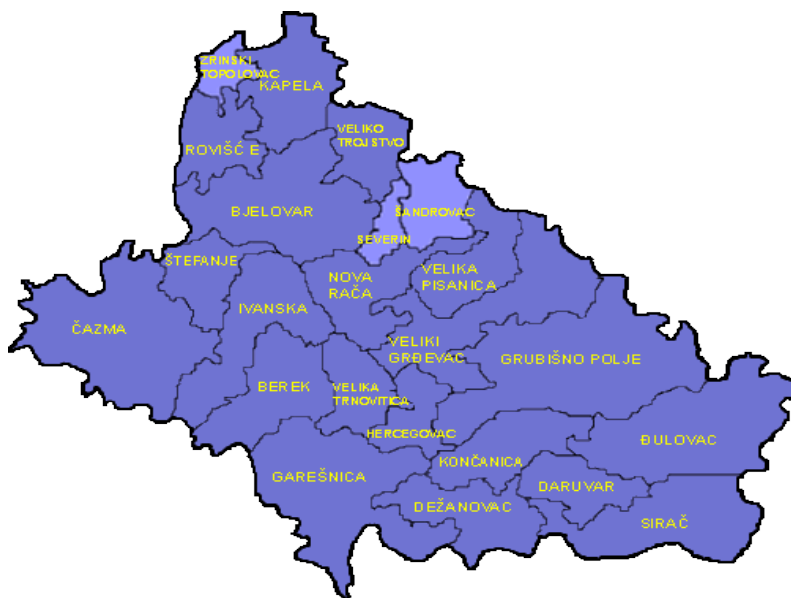
ponude uključeni su kao aktivni sudionici u konkretne situacije organiziranja izvanučioničke nastave, ali i kao najznačajniji izvori informacija koje će istraživač minimalno i samo nužno interpretirati.

S obzirom na karakteristike intervjua pretpostavka je da će vlasnici gospodarstva i voditelji cijele turističke ponude slobodno aktualizirati njima značajne teme.

3. BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA

Bjelovarsko–bilogorska županije nalazi se u istočnom dijelu skupine županija središnjeg područja Hrvatske. Obuhvaća prostor četiri karakteristične zemljopisne cjeline: Bilogoru (sjeverno i sjeveroistočno), rubne masive Papuka i Ravne gore (istočno), Moslavačku goru (jugozapadno), i dolinu rijeke Česme i Ilove (zapadno, središnje i južno). Jedna je od dviju hrvatskih županija, uz Požeško-slavonsku županiju, koja nema kopnenu granicu s nekom drugom državom pa tako ni područja uz državnu granicu. Bjelovarsko-bilogorska županija na sjeveru graniči s Koprivničko-križevačkom, na sjeveroistoku s Virovitičko-podravskom, na jugoistoku s Požeško-slavonskom, na jugozapadu sa Sisačko-moslavačkom i na zapadu sa Zagrebačkom županijom.

Bjelovarsko-bilogorska županija zauzima površinu od 2.636,67 km². Središte županije je grad Bjelovar, kulturno, političko, gospodarsko središte županije i u njemu se nalaze mnogobrojne institucije. Županiju čine i 5 gradova, a to su još uz Bjelovar: Daruvar, Čazma, Garešnica i Grubišno Polje, koji svojim posebnostima i specifičnostima u gospodarskom i društvenom životu daju cjelovitu sliku područja Bjelovarsko-bilogorske županije. U sastavu županije nalazi se i 18 općina u kojima se pokušava ojačati gospodarski potencijal i obogatiti društveni život (slika 1).¹

Slika 1. Gradovi i općine Bjelovarsko-bilogorske županije

Izvor: <http://bbz.hr/prostorni-plan/> (26.6.2017.)

¹ Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://bbz.hr/prostorni-plan/> (26.6.2017.)

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji živi 119.764 stanovnika prema podacima Državnog zavoda za statistiku popisa stanovništva iz 2011. godine.

Tablica 1. Broj stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije po gradovima i općinama 2001. i 2011. godine

Gradovi BBŽ		Broj stanovnika 2001. godine	Broj stanovnika 2011. godine
Bjelovar	Urbano naselje	27.783	27.024
	Ostala naselja	14.086	13.252
	Ukupno	41.869	40.276
Čazma	Urbano naselje	2.878	2.801
	Ostala naselja	6.017	5.276
	Ukupno	8.895	8.077
Daruvar	Urbano naselje	9.815	8.567
	Ostala naselja	3.428	3.066
	Ukupno	13.243	11.633
Garešnica	Urbano naselje	4.252	3.874
	Ostala naselja	7.378	6.598
	Ukupno	11.630	10.472
Grubišno Polje	Urbano naselje	3.171	2.917
	Ostala naselja	4.352	3.561
	Ukupno	7.523	6.478
Općine BBŽ		Broj stanovnika 2001. godine	Broj stanovnika 2011. godine
Berek	Ukupno	1.706	1.443
Dežanovac	Ukupno	3.355	2.715
Đulovac	Ukupno	3.640	3.245
Hercegovac	Ukupno	2.791	2.383
Ivanska	Ukupno	3.510	2.911
Kapela	Ukupno	3.516	2.984
Končanica	Ukupno	2.824	2.360
Nova Rača	Ukupno	4.077	3.433
Rovišće	Ukupno	5.262	4.822
Severin	Ukupno	1.038	877
Sirač	Ukupno	2.546	2.218

Šandrovac	Ukupno	2.095	1.776
Štefanje	Ukupno	2.347	2.030
Velika Pisanica	Ukupno	2.151	1.781
Velika Trnovitica	Ukupno	1.661	1.370
Veliki Grđevac	Ukupno	3.313	2.849
Veliko Trojstvo	Ukupno	3.092	2.741
Zrinski Topolovac	Ukupno	1.000	890
Ukupno	Urbana naselja	83.160	76.936
	Ostala naselja	49.924	42.828
	Svega	133.084	119.764

Izvor: Izradio autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku

U tablici je prikazan broj stanovnika 2001. i 2011. godine po gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije. Posebno su izdvojena urbana od ostalih (uglavnom ruralnih) naselja kako bi se uočile razlike u promjeni broja stanovnika dviju kategorija naselja. Vidljivo je da se ukupan broj stanovnika 2011. godine smanjio za 13.320 u odnosu na 2001. godinu. Iz toga se zaključuje da je nestalo mjesto veličine Daruvara i okolice prema popisu stanovništva iz 2001. godine. Takav trend pada stanovništva odgovara ukupnom padu broju stanovnika 2011. godine u Republici Hrvatskoj u odnosu na broj stanovnika 2001. godine.

Također, prema podacima iz tablice vidljivo je da veći broj stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije živi u urbanim naseljima u odnosu na ostala ruralna naselja. Popisom iz 2011. godine broj stanovnika u ruralnim naseljima smanjio se za 6.224 u odnosu na popis iz 2001. godine, a u ostalim ruralnim naseljima broj stanovnika smanjio se za 7.096. Iz navedenih podataka vidljivo je da je veći pad broja stanovnika u ostalim ruralnim područjima nego u urbanim popisima iz 2011. godine.

4. TEORIJSKA OSNOVA

4.1. TURIZAM

Dujmović (2014) objašnjava da čovjek gradi određene odnose s ljudima s kojima živi. Čovjekovo uspostavljanje odnosa s okolinom u kojoj trajno živi, ali isto tako i izvan nje te potreba za privremenom migracijom koja je nastala zbog odmora, rekreacije i dokolice ili nečeg trećeg naziva se turizam. Turizam se smatra društvenom i ekonomskom pojavom koja je postala jednom od vodećih gospodarskih grana cijeloga svijeta. U zemljama u razvoju isto kao i u razvijenijim zemlja turizam je najbrže rastući sektor te ima velik utjecaj na ekonomski razvoj tih zemalja. Međutim, turizam ne uključuje samo putovanja van granica pojedine zemlje već i putovanja unutar granica jedne zemlje.

Hrvatski jezični portal turizam definira kao gospodarstvenu djelatnost koja turistima organizira putovanja te smještaj i razonodu u mjestima privremenog boravka u nekoj zemlji ili pojedinoj regiji. ²

Isto tako Skok (2008 prema Dujmović, 2014) ističe da se razvojem svake pojedine djelatnosti u svrhu turizma otvaraju nove mogućnosti obogaćenja ponude, a tu ulazi i razvoj zaboravljenih kultura, lokalnih običaja, odnosno svega što može biti povezano s turizmom i od čije se zarade dalje može ulagati u razvoj kulturnih dobara pojedine zemlje. Također, turizam naveliko utječe na socijalnu kulturu pojedine zemlje. Razvojem turizma omogućen je razvoj zemlje i upoznavanje s brojenim narodima i kulturama te se budi želja za daljnjim putovanjima.

Skok (2008 prema Dujmović, 2014) ističe da je turizam sve oko nas te da i dalje treba razvijati tradicionalne vrijednosti, koje krije svaka pojedina regija te će tako turizam postati još snažniji. Upravo razvojem turizma brojne male zemlje uspješno su se nametnule na turističko tržište te poboljšale svoje gospodarsko stanje. Turizam istovremeno pozitivno utječe na zbližavanje ljudi, čini ih tolerantnijima i otvorenijima prema drugim kulturama.

Isto tako Jadrešić (2001 prema Dujmović, 2014) ukazuje na to da je čovjek glavni i osnovni subjekt u turizmu. Ukazuje na činjenicu da je turizam danas snažan činitelj revitalizacije čovjeka i njegove stalne i privremene životne sredine, civilizacijska potreba i jedna od glavnih načina korištenja i organizacija slobodnog vremena.

² Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (26.6.2017.)

4.2. TURIZAM SPECIFIČNIH INTERESA

Sociolog Adrain Franklin (prema Dujmović, 2014) u svojoj knjizi *Tourism: An Introduction* (2003) prvi put spominje naziv turizam specifičnih interesa. Franklin (2003) definira pojam turizam specifičnih interesa kao potrebe turista da ne putuju samo zbog užitka koje pružaju nove i nesvakidašnje destinacije, već zbog toga jer traže osobno ispunjenje, osobni rast ili tranziciju, odnosno razvitak osobnosti. Paralelno s tim razvija se i termin specifični oblici turizma. Upravo specifični oblici turizma omogućuju i potiču upoznavanje drugih sredina i intenzivno praćenje aktualnih zbivanja, stjecanje novih znanja i usvajanje kulturnih vrijednosti te na taj način pomažu čovjeku da zauzme određeni stav prema sebi i drugome te iz pasivnog stava pređe u aktivan odnos prema okolini (Dujmović, 2014).

Dujmović (2014) ističe da pojam turizam specifičnih interesa (specifični oblici turizma, selektivne turističke vrste, selektivni turizam) podrazumijeva sve oblike turizma koji su usmjereni na aktivnosti koje privlače manji broj posjetitelja. U to ulaze različite aktivnosti ili hobiji u kojima uživa manji broj sudionika. U takav oblik turizma ulaze turisti čija je primarna motivacija za odlazak na odmor specifičan interes, tj. samo putovanja koja su motivirana specifičnim interesima. Naravno, takav specifičan oblik turizma ne odvija se na uobičajenim, poznatim i predvidivim okruženjima već se zasniva na novim destinacijama ili aktivnostima koje udovoljavaju potrebama i interesima specifičnih turista.

Novelli (2005 prema Dujmović, 2005) navodi moguću podjelu turizma specifičnih interesa u izvjestan broj oblika, a to su: kulturni turizam, turizam prirodnog okoliša, ruralni turizam, urbani turizam.

4.3. RURALNI TURIZAM

Ruralni turizam je najširi pojam koji obuhvaća sve turističke usluge/ aktivnosti/ vidove turizma unutar ruralnih područja, uključujući lovni, ribolovni, turizam u parkovima prirode, zimski, seoski, ekoturizam, zdravstveni, kulturni itd. Ruralni turizam nije nužno dostupna djelatnost na svojem gospodarstvu kojom se stvara dodatni prihod, već može biti i profesionalna djelatnost (npr. mali obiteljski hotel, konjički centar itd.). Pri tome sam pojam ruralnog područja uglavnom nije strogo definiran, već se pod njim podrazumijevaju područja u kojem prevladavaju: prirodno okruženje, seoski okoliš, mala naselja i sela, zaseoci, izdvojena

poljoprivredna gospodarstva, s poljoprivredom i šumarstvom kao glavnim gospodarskim granama (Baćac, 2011: 16).

Portal Bioteka.hr ruralna područja definira kao regije i područja različitih djelatnosti i krajolika te uključuje prirodni okoliš, poljoprivredna područja i obradive površine, sela, male gradove, regionalne centre i industrijalizirana ruralna područja.³

Ruralni turizam uključuje oblike turističkih aktivnosti koje se odvijaju u ruralnim područjima i u te aktivnosti ubrajaju se lokalna kultura, tradicija i lokalna industrija kao i aktivnosti na otvorenome (Dujmović, 2014).

4.3.1. ZAŠTO RURALNI TURIZAM

Baćac (2011) u svojoj knjizi *Priručnik za bavljenje seoskim turizmom* ističe kako u današnje vrijeme stresa, strke, nedostatka vremena za sebe te nedostatka kvalitetnih aktivnosti upravo seoski turizam pruža odličnu mogućnost bijega iz svakodnevnih stresnih situacija i obaveza te pruža mogućnost povodjenja ugodnog odmora u ambijentu bliskom životu naših predaka.

Moderan način života današnjeg čovjeka uključuje stres, brzi tempo, otuđenost, nedostatak vremena za sebe i obitelj, nezdravu i brzu prehranu, teške bolesti te neproduktivnost na poslu. Sve su to razlozi zbog kojih se sve više ljudi odlučuje za odlazak upravo u ruralna područja. Upravo seoski turizam pruža mogućnost pravilnije prehrane uz provjerene namirnice, bolji osjećaj kroz opuštanje i ugodu uz zvukove iz prirode, povoljna fizička aktivnost kroz gibanje i rekreaciju, sprječavanje nastajanja nekih bolesti, poboljšanje kvalitete života, veće produktivnosti, više vremena za obitelj te ponovno zbližavanje s prirodom. Svojim posjetiteljima pruža mir, čisti okoliš, interakciju s domaćim stanovništvom, zdravu hranu, lagani tempo, fizičku aktivnost, gubitak osjećaja za vrijeme. Upravo je sve to zaslužno za nastanak i opstanak seoskog turizma koji se posvećuje svim gostima individualno i njihovim potrebama (Baćac, 2011).

Ruralni turizam jedan je od najrazvijenijih oblika selektivnog turizma koji je posebno značajan u područjima bogatim prirodnim resursima i autohtonim tradicijskim vrijednostima (Hajdaš Dončić, Štefanec, 2006). Zanimanje za ruralni turizam svakim danom je sve veće, a tomu

³ Portal Bioteka.hr- edukativno online štivo za učenike osnovnih škola.
<http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408> (26.6.2017.)

najviše pridonose još uvijek atraktivni i netaknuti ruralni predjeli. Prema Svjetsko trgovinskoj organizaciji (WTO) ruralni turizam temelji se na bogatim prirodnim resursima, ruralnom načinu života te ruralnim aktivnostima. Prirodni resursi podrazumijevaju planine, rijeke, jezera, šume, dok se pod ruralno naslijeđe uključuje tradicionalna arhitektura koja je tipična za svaki ruralni prostor, industrijsko naslijeđe, povijest, dvorce, crkve, sela. Ruralni način života odnosi se na obrtništvo, lokalne događaje, gastronomiju, tradicijsku glazbu, dok se ruralne aktivnosti odnose na jahanje, biciklizam, pecanje, šetanje, razne sportove (Jelinčić, 2007).

Zajedničke karakteristike po kojima se prepoznaje ruralni turizam su ruralna/mirna sredina, očuvan okoliš, smještaj u tradicionalnim seoskim domaćinstvima, međusobna komunikacija domaćinstava, domaća hrana u lokalnom prepoznatljivom ambijentu, te upoznavanje s poljoprivrednim poslovima. Unutar ruralnog turizma organiziraju se i komplementarne aktivnosti koje se odnose na organizaciju kulturnih i rekreacijskih aktivnosti (Jelinčić, 2007).

Tablica 2. Ključni elementi ruralnog turizma

Lociran u ruralnim područjima
Funkcionalno je seoski: utemeljen na malom poduzetništvu, na otvorenom prostoru, u izravnom dodiru s prirodom, zasniva se na nasljeđu i tradicijskim aktivnostima
Dozvoljava sudjelovanje u aktivnostima, tradicijama i načinu života lokalnog stanovništva
Osigurava personaliziran kontakt
Naselja i građevine su ruralni (malih razmjera)
Tradicijski po značenju, raste sporo i organski, povezan s lokalnim obiteljima
Različite vrste, predstavlja kompleksan uzrok ruralnog okruženja, ekonomije, povijesti i lokaliteta
Visok udio turističkih ponuda koji koristi lokalnoj zajednici

Izvor: Jelinčić, D.,A., 2007.

4.4. SEOSKI TURIZAM

Seoski turizam je uži pojam od ruralnog turizma, a istovremeno širi pojam od turizma na farmi (turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu) i vezan je uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te sve njegove aktivnosti (poljoprivreda, manifestacije, gastronomija, folklor, etnologija, ostala gospodarska aktivnost) (Baćac, 2011: 17).

Prema Hajdaš Dončić i Štefanec (2006) pod pojmom seoski turizam podrazumijevaju i uključuju spektar aktivnosti, usluga i dodatnih sadržaja koje organizira ruralno stanovništvo na obiteljskim gospodarstvima s ciljem privlačenja turista u vlastito područje te stvaranje dodatnih prihoda. Zaključuju da se na ruralnim područjima mogu javiti različiti oblici turističke aktivnosti.

4.5. AGROTURIZAM

Turizam na seljačkom domaćinstvu ili na seljačkom gospodarstvu ili turističkom seljačkom obiteljskom gospodarstvu (TSOG) ili agroturizam isključivo se odnosi na oblik turističke usluge koja je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu (Baćac, 2011: 17).

Hajdaš Dončić i Štefanec (2006) definiraju agroturizam, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ili farme, kao djelatnost gdje turisti promatraju ili sudjeluju u tradicionalnim poljoprivrednim poslovima, u suglasju s prirodnim okruženjem i bez negativnih učinaka na produktivnost obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.

Turističko seljačko obiteljsko gospodarstvo (TSOG) ili agroturizam izveden je iz seoskog turizma, a seoski turizam izveden je iz ruralnog turizma. Pojavni oblici ruralnog turizma prikazani su na slici 2.

Slika 2. Shematski prikaz međudnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na seoskim obiteljskim gospodarstvima (TSOG)

Izvor: Baćac, 2011.

4.5.1. AGROTURISTIČKE DESTINACIJE

Prema Hajdaš Dončić i Štefanec (2006) agroturističke destinacije možemo definirati prema različitim kriterijima. Osnovni kriterij za definiranje jest njena homogenost ili heterogenost, broj posjetitelja i stupanj razvoja turističke destinacije. Homogenost se odnosi ako je struktura destinacije zasnovana samo oko jednog elementa, a ako su njene karakteristike različite, ali opet utemeljena oko osnovnih dijelova, tada za destinaciju možemo reći da je heterogena. Heterogene destinacije imaju više posjetitelja i popularnije su jer se obraćaju širem krugu posjetitelja.

Stupanj atraktivnosti također je bitan kriterij podijele agroturističkih destinacija. Agroturistička destinacija koja pruža više aktivnosti (vinotočje, gastronomija, poljoprivredne aktivnosti, jahanje) privlači veći broj različitih posjetitelja za razliku od destinacija koje pružaju samo jednu vrstu aktivnosti koju posjećuju isključivo posjetitelji zainteresirani za tu aktivnost (Hajdaš Dončić i Štefanec, 2006).

Najveći problem agroturističkih destinacija jesu evolucijske promjene, odnosno prilagoditi se mijenjanju u vremenu i prostoru sa svim čimbenicima na kojima počiva turistička ponuda. Agroturističke destinacije se postupno evolucijski mijenjaju kako bi zadovoljile određene kriterije i prilagodile se pojedinim turističkim resursima (Hajdaš Dončić, Štefanec, 2006).

Tablica 3. Osnovni činitelji aktivnosti te elementa agroturističke destinacije

Elementi smještajne ponude: udobnost smještaja, kvaliteta usluge i hrane, opremljenost objekta, uređenost okoliša
Elementi turističkog proizvoda destinacije
Ekološki elementi- klima, ljepota prirode i krajolika, slikovitost mjesta, sama urednost mjesta (balkoni, prozori, dvorišta)
Socio-kulturni elementi- gostoljubivost, poznavanje stranih jezika, otvorenost, komunikativnost
Elementi ponude- kvaliteta ugostiteljskih objekata izvana smještajnih kapaciteta, pogodnost različitih sadržaja, kao što je mogućnost izleta
Infrastrukturni objekti- prometna povezanost, kvaliteta komunikacijskih veza, kvalitetan lokalni prijevoz
Promocijski elementi- kvaliteta označavanja znamenitosti, dostupnost informacija, kvalitetni info punktovi
Informacijski sustavi- povezan sa svim čvorovima destinacijske mreže

Izvor: Hajdaš Dončić, S., Štefanec, P., 2006

Prema podacima iz tablice vidljivo je da agroturistička destinacija predstavlja međusobnu povezanost elemenata koju čine aktivnosti, smještajni kapaciteti, ljubaznost lokalnog stanovništva i same infrastrukture koju čine turistički informacijski sustav te svojstvena turistička transverzalna informacija.

4.6. NASTAVA

Da bi jasnije i konkretnije definirali pojam izvanučioničke nastave najprije trebamo definirati sam pojam nastave. Definirati pojam nastave nije jednostavno jer su definiranje pojma nastave kod didaktičara, ali i kod drugih teoretičara uvijek bile više ili manje različita. (Skok, 2002.)

Prema Skoku (2002) teoretičari nastave u Hrvatskoj definiraju nastavu kao organizirani proces odgoja i obrazovanja, gdje se odgojni proces ne isključuje, ali nije ni u prvom planu. Vladimir Poljak (1980) nastavu tumači kao jedinstveni proces odgoja i obrazovanja uz napomenu da odgojne probleme nastave proučava teorija odgoja. Bognar i Matijević (1992) nastavu definiraju u cjelovitom procesu odgoja i obrazovanja, ali naglašavajući pri tom i izvannastavne aktivnosti koje su također odgojno obrazovni proces. Antun Mijatović (1996) definira nastavni proces u sklopu teorije kurikuluma, a što se smatra okosnicom osuvremenjivanja obrazovanja. Pavao Skok navodi suvremenu definiciju nastave: „*Nastava je planski osmišljen i od strane nastavnika, organizirano vođen odgojni i obrazovni proces u kojem se ostvaruju i neki odgojni zadaci*“. (Skok, 2002: 5)

4.6.1. VRSTA NASTAVE PREMA MJESTU ODRŽAVANJA

Skok (2002) navodi da se nastavni proces (nastava) može razlikovati prema mjestu održavanja, odnosno održava li se u učionici ili izvan učionice. Prema tome u globalnoj podjeli utemeljuju se razlike učioničke i izvanučioničke nastave. Ističe kako su različiti oblici izvanučioničke nastave iznimno važni u pedagoškom području kroz koju bi se samu učioničku nastavu moglo učiniti zanimljivijom i primjerenijom životnim situacijama.

Učiteljima i učenicima nude se veliki izbori prilikom odabira mjesta izvođenja izvanučioničke nastave koja ima funkciju u odgoju i obrazovanju. Samo mjesto izvođenje izvanučioničke nastave ovisi o učiteljevim stavovima, ali Bognar i Matijević (2002) predlažu kako za odabir mjesta rada trebaju imati veći utjecaj interesi učenika i njihove potrebe.

Tako mnogi autori navode višestruke prednosti izvođenja izvanučioničke nastave. Skok (2002) naglašava kako je jedan od prioriteta pedagoških i društvenih uvjeta za opći napredak društva upravo otvaranja vrata učionice prema vrstama i oblicima izvanučioničke nastave. Izlascima iz učionice lakše je uočiti kakvoću učioničke nastave. Bognar i Matijević (2002) nadovezuju se

na Skokovo stajalište o izvanučioničkoj nastavi te dodaju kako u izvođenu nastave prednost treba dati otvorenim prostorima i prirodi.

4.6.2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA

Na početku je potrebno definirati izvanučioničku nastavu. Kako u svijetu ne postoji jedinstvena definicija izvanučioničke nastave, tako ne postoji ni kod nas. Mnogi didaktičari, pedagozi, učitelji/učiteljice, metodičari i praktičari različito nazivaju takav oblik poučavanja. Neki ga nazivaju, oblikom rada, neki metodom rada, dok neki ga nazivaju nastavom izvan učionice u kojoj se primjenjuju različite metode i oblici rada.

Pretražujući literaturu dolazimo do zaključka da hrvatski autori ne nalaze jedinstveni naziv za izvanučioničku nastavu već koriste različito nazivlje: terenska nastava, nastavna ekskurzija, šetnja, izlet, poučno pješačenje, nastava izvan učionice, posjet, izvanučionička nastava, škola u prirodi, učenje istraživanjem i otkrivanjem i sl. Tako autori Jedličko, 2003; De Zan, 2005; Skoko, 2002; ne navode jedinstvenu definiciju takvog oblika nastave.

Jedličko (2003) izvanučioničkom nastavom smatra svaku nastavu izvan učionice.

Husanović-Pejnović (2011) definira izvanučioničku nastavu kao „*Specifični oblik nastave koji se izvodi izvan učionice, da bi se što bolje realizirali oni nastavni sadržaji za koje je potrebno neposredno promatranje*“ (Husanović-Pejnović, 2011: 46).

De Zan (2005) navodi da svu nastavu ostvarenu izvan učionice možemo nazvati izvanučioničkom nastavom bez obzira na vrijeme i mjesto izvođenja.

Skok (2002) definira izvanučioničku nastavu kao: „*Izvanučionička nastava je specifično osmišljen i organiziran proces učenja i poučavanja koji se ostvaruje izvan škole*“ (Skok, 2002: 20).

Nastavnim planom i programom za osnovne škole (2006) izvanučionička nastava definira se ovako: „*Izvanučionička nastava je oblik nastave koji podrazumijeva ostvarivanje planskih programskih sadržaja izvan škole*“ (MZOŠ, 2006: 8). Prema MZOŠ osnovni cilj izvanučioničke nastave je učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti u kojoj se učenici susreću s prirodnom i kulturnom okolinom, ljudima koji u njoj žive i koji su utjecali na okolinu.

4.6.3. MJESTO IZVOĐENJA IZVANUČIONIČKE NASTAVE

Kako je prethodno navedeno, izvanučionička nastava izvodi se izvan učionice. Razni autori navode različita mjesta izvođenja izvanučioničke nastave.

Husanović-Pejnović (2011) navodi kako se izvanučionička nastava može izvoditi:

- u izvanučioničkim prostorima oko škole, a to je u školskom dvorištu, školskom vrtu, na školskom igralištu...
- u neposrednom okruženju škole, a to je u šumi, polju, parku, livadi, bari, rijeci, moru...
- u gospodarskim objektima u zavičaju, a to je u trgovini, na farmi, u mlinu, pilani, radionici, trgovini...
- u ustanovama i komunalnim objektima, a to je u pošti, ambulanti, općini, na autobusnom kolodvoru, željezničkoj postaji, u luci...
- u kulturnim i vjerskim institucijama, a to je u knjižnici, čitaonici, muzeju, galeriji, atelijeru, kazalištu, pred spomenikom, u crkvi...

De Zan (2005) navodi prostore izvođenja nastave prirode i društva, a te prostore čine prostori u školi, okolišu i društvenoj okolini.

Izvanučionička nastava može se održati i u nastavnim prostorima u školi kao što su školsko dvorište, školski park i vrt, školsko prometno vježbalište i ostali objekti u školi. Može se održati u okolišu-nizine, uzvisine, rijeke, šume, obradiva krajina, botanički vrt, zoološki vrt, muzeji, škola u prirodi. U okolinu ulaze obrtničke radionice, tvornice, seoska gospodarstva, farme, ribnjaci, brodogradilišta, naselja, željezničke pruge, općina, pošta, kulturno-prosvjetne, zdravstvene i športske ustanove te povijesni spomenici. Upravo ti nastavni prostori imaju didaktičko-metodičke potencijale i granice metodičke prilagodljivosti. Nisu to samo mjesta izvođenja nastave prirode i društva već su i izvori za neposredno stjecanje i provjeravanje znanja te razvoj učenčkih sposobnosti (Husanović-Pejnović, 2011).

Ponekad nastavni prostori nisu dostatni za neposredno promatranje, već je potrebno organizirati izvanučioničku nastavu koja iziskuje više vremena (poludnevna, jednodnevna ili višednevna) u obliku posjeta, izleta, ekskurzija, projektni istraživački dan ili škola u prirodi.

5. AGROTURIZAM BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

Kao što je već prije spomenuto u tekstu agroturizam isključivo se odnosi na oblik turističke usluge koja je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu. Agroturizam izveden je iz seoskog turizma, a seoski turizam izveden je iz ruralnog turizma. Isto tako potrebno je zadovoljiti gore navedene kriterije kako bi se osnovala turističko seljačka obiteljska gospodarstva (TSOG) ili agroturizam.

Bjelovarsko-bilogorska županija zauzima prostor od 236.919 ha što je 4.66% u ukupnoj površini Republike Hrvatske. Od toga najveći prostorni udio županije, i to 57.9% otpada na poljoprivredna zemljišta koja zauzimaju prostor od 152.290 ha što je 5% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Republike Hrvatske. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji obradivih površina je 144.725 ha što je 94.7% od ukupne poljoprivredne površine, a u odnosu na obradive površine Republike Hrvatske to čini 7.8%. Od ukupne obradive površine u županiji 69.8% čine oranice i vrtovi, 26.2% livade, a prostor županije pod šumom je 95.973 ha ili 36.3% te je razumljivo da je temeljno gospodarsko obilježje proizvodnja hrane i drvoprerađivačka industrija. Zbog toga je Bjelovarsko-bilogorska županija najjača poljoprivredna županija u Hrvatskoj (ratarsko-stočarska), pa se samim time nameće mogućnost osnivanja i bavljenja djelatnošću agroturizma. Županija obiluje slikovitim selima i prostorom očuvanog okoliša što je jedan od preduvjeta za razvoj seoskog pa tako i agroturizma.⁴

Upravo sam geo-prirodan položaj najviše je zaslužan za takav oblik djelatnosti. Naime, kako je županija smještena u središnjoj Hrvatskoj te je u blizini Zagreba, glavnog grada Republike Hrvatske, to je sve utjecalo na razvoj agroturističkih destinacija. Svakako tu su i prirodne ljepote (Bilogore, Papuka, Moslavačke gore, Ravne gore te rijeka Česme i Ilove). Upravo uz te predjele smjestile su se agroturističke destinacije Bjelovarsko-bilogorske županije.

Bilogora i Moslavačka gora je pitomi kraj koji obiluje hrastovim i bukovim šumama, voćnjacima, prostranim livadama i plodnim poljima, ravnicama, brežuljcima i vinogradima. Ovisno o želji posjetitelja, na Bilogori može se baviti jahanjem, lovom, ribolovom, biciklizmom, planinarenjem, motocrossom ili letenjem zmajem u visine. Bogata vinska cesta i Bilogorski turistički put otkriva brojne OPG-ove, vinarije, biciklističke i pješačke staze te

⁴ Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://bbz.hr/prostorni-plan/> (26.6.2017.)

sudjelovanja u raznim zabavnim i kulturnim manifestacijama. Nedaleko od Bilogore nalazi se lječilište i toplice, a moguće je i posjetiti razne galerije, muzeje, dvorce i utvrde.

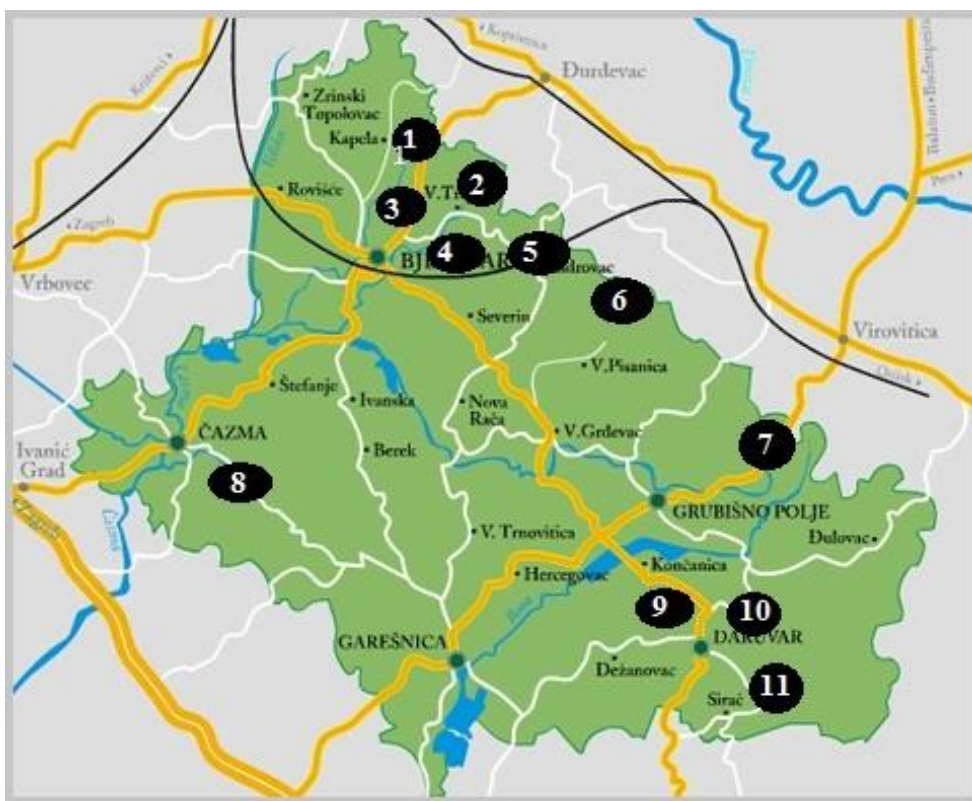
Tablica 4. Broj registriranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava (TSOG) u Republici Hrvatskoj iz 2007. godine

ŽUPANIJE REPUBLIKE HRVATSKE	BROJ REGISTRIRANIH SEOSKIH OBITELJSKIH GOSPODARSTAVA
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	2
BRODSKO-POSAVSKA	0
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	70
ISTARSKA	64
KARLOVAČKA	0
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	6
KRAPINSKO-ZAGORSKA	7
LIČKO-SENJSKA	0
MEĐIMURSKA	8
OSJEČKO-BARANJSKA	56
POŽEŠKO-SLAVONSKA	0
PRIMORSKO-GORANSKA	0
SISAČKO-MOSLAVAČKA	8
SPLITSKO-DALMATINSKA	31
ŠIBENSKO-KNINSKA	21
VARAŽDINSKA	6
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	0
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	2
ZADARSKA	41
ZAGREBAČKA	30
UKUPNO	352

Izvor: Izradio autor prema Demonja, D., 2014.

Iz tablice vidljivo je da je broj registriranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava (TSOG) u Republici Hrvatskoj 2007. godine ukupno bio 352, a od toga je u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji bilo samo 2. Najveći broj registriranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava je u Istarskoj županiji, njih čak 64.

Od tada je prošlo 10 godina i broj imanja naglo je porastao u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Prema podacima iz promotivnog mjesečnog priloga *Dobar život* tjednika *Bjelovarac* iz 2015. godine broj registriranih agroturističkih destinacija u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji je 11, a ona su: Vinarija Coner, OPG Vnuoček, Izletišta i vinotočje Vinia, Izletišta Vrata Bilogore, Vinarija Čačija, Na malenom brijegu, OPG Matej Kovačić, OPG Voborski, OPG Ivanković (Kod Francuza), Zmajevo gnijezdo te Vila Bilogora.

Slika 3. Turistička karta Bjelovarsko-bilogorske županije

Izvor: Izradio autor na predlošku karte⁵

Na turističkoj karti Bjelovarsko-bilogorske županije agroturističke destinacije označene su brojevima od 1 do 11:

⁵ Karta Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://bbz.hr/prostorni-plan/> (26.6.2017.)

1- Vinarija Coner

2- Vinotočje Vinia

3- OPG Vnouček

4- Vinarija Čačija

5- Izletišče Vrata Bilogore

6- Na malenom brijegu

7- Vila Bilogore

8- Zmajevno gnijezdo

9- OPG Matej Kovačič

10- OPG Voborski

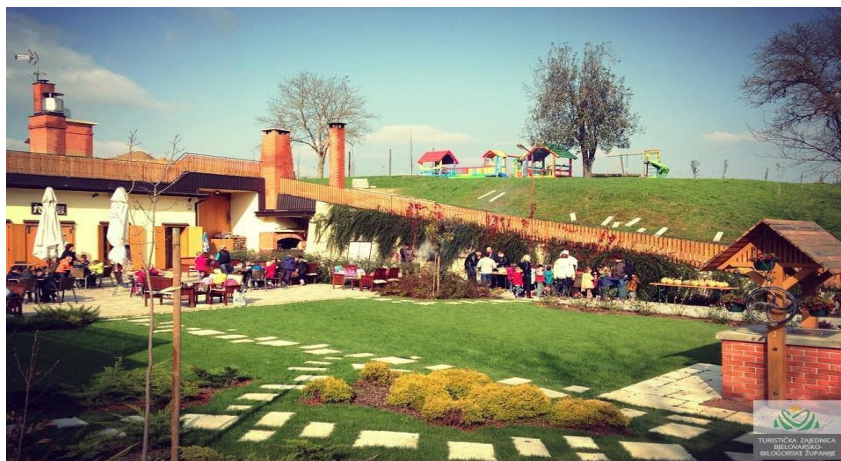
11- OPG Ivanković (Kod Francuza)

5.1. AGROTURISTIČKE DESTINACIJE BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

5.1.1. VINARIJA CONER

Vinarija Coner smještena je u mjestu Jabučeta na samoj granici između Podravine i Bilogore u sru Bilogore udaljeno desetak minuta vožnje od Bjelovara.

Vinarija sadrži restoran, koji poslužuje tradicionalna bilogorska jela, te pruža mogućnost smještaja u sobama i apartmanima uređenim u ruralnom ambijentu. Imanje omogućuje bavljenje lovom, ribolovom, jahanjem, sudjelovati u zabavnim kulturno-povijesnim manifestacijama, obilazak Bilogorske vinske ceste, posjet lječilišta s termalnom vodom, umjetničke galerije, stare utvrde, arheološka nalazišta kraja koji je naseljen od kako su prvi ljudi stigli u Europu. Imanje omogućuje bavljenje raznim aktivnostima koje se odvijaju na igralištu, šetnici, piknik livadi, vidikovcu te biciklističkim i pješačkim stazama.⁶

Slika 4. Vinarija Coner

Izvor: <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/izletiste-vinarija-i-restoran-coner> (18.5.2017.)

5.1.2. OPG VNOUČEK

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Vnouček bavi se vinarstvom i vinogradarstvom. Vinogradi se nalaze na južnim padinama Bilogore, u mjestima Stari Skucani i Lipovo Brdo,

⁶Vinarija Coner. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/izletiste-vinarija-i-restoran-coner> (18.5.2017.)

općina Kapela, na južnim terenima nadmorske visine od 170-190 m. Prvi površinski značajniji nasadi zasađeni su 2005. godine, a do danas zasađeno je više od 4 ha nasada vinove loze.

Izletište i vinarija Vnouček pruža druženja u ruralnom ambijentu uz domaću hranu i vino na samo desetak minuta vožnje od Bjelovara te omogućuje organizaciju različitih vrsta proslava.⁷

Slika 5. OPG Vnouček

IZVOR: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=28/#coff-tab> (18.5.2017.)

5.1.3. IZLETIŠTE I VINOTOČJE “VINIA“

Izletište i vinotočje “Vinia” nalazi se na Obiteljskom gospodarstvu Šapić, u malom mjestu Puričani 2 km od grada Bjelovara u smjeru Đurđevca u srcu Bilogore.

Izletište i vinotočje nastalo je 2010. godine na imanju gdje je bila stara kuća i stari štagalj⁸. U sklopu imanja nalazi se restoran uređen u rustikalnom stilu Bilogorskog kraja koji poslužuju tradicionalna jela Bilogorskog kraja i naravno vina iz vlastite proizvodnje. Sastavni dio ponude izletišta Vinia je i kvalitetan smještaj u sobama i apartmanima uređenim u ruralnom ambijentu.

U sklopu agroturizma Vinia otvoren je novi mini kamp u seoskom domaćinstvu Kamp Vinia za kampera i kamp prikolice te za šatore.

⁷ OPG Vnouček. <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=287#coff-tab> (18.5.2017.)

⁸ Štagalj- reg. gospodarska zgrada gdje se drži stočna hrana (sijeno, slama i sl.), ob. uz štalu. http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1dgXBE%3D (18.5.2017.)

Izletišta Vinija sadrži rođendaonicu za djecu sa sadržajima za animaciju. Izletišta sadrži dječje igralište te pruža mogućnost hranjenja životinja na imanju i jahanja konja.⁹

5.1.4. IZLETIŠTE VRATA BILOGORE

Izletišta Vrata Bilogore u vlasništvu su obitelji Mihoci. Izletišta Vrata Bilogore smješteno je na jednoj od najviših točaka Bilogore te upravo zato s Izletišta pogled seže do Sljemena i Kalnika preko Medvednice i Ivančice. Izletišta posjećuju posjetitelji željni pogleda s vrha Bilogore te domaće hrane. Uređenje je po uzoru na ruralnu sredinu i posjeduje brojna stara oruđa kako bi vjerodostojno prikazalo život u seoskim sredinama.

U sklopu imanja nalazi se restoran koji priprema jela na tradicionalan način s namirnicama proizvedenim na seoskim gospodarstvima u okolici i plodovima ubranim iz vlastita voćnjaka i povrtnjaka.¹⁰

Slika 6. Izletišta Vrata Bilogore

Izvor:<http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/izletiste-vrata-bilogore> (18.5.2017.)

⁹ Izletišta i vinotočje Vinia. <http://www.vinia.hr/> (18.5.2017.)

¹⁰ Izletišta Vrata Bilogore. <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/izletiste-vrata-bilogore> (18.5.2017.)

5.1.5. VINARIJA ČAČIJA

Vinarija Čaćija smještena je u Maglenči, općina Veliko Trojstvo, naselju udaljenom 5 km od Bjelovara. Vinogradi vinarije Čaćija smješteni su na brežuljcima Bilogore, na četiri lokacije: Maglenča, Veliko Trojstvo, Martinac i Višnjevac. Vinarija je osnovana 2005. godine te je proizvođač prvih vrhunskih vina s geografskim podrijetlom Vinogorja Bilogora. U sklopu imanja nudi se užitek u kušanju vina i tradicionalnim jelima Bilogore.¹¹

Slika 7. Vinarija Čaćija

Izvor: <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/vinarija-cacija> (18.5.2017.)

5.1.6. NA MALENOM BRIJEGU

Agroturizam "Na Malenom brijegu" nalazi se na vrhovima Bilogore, u malom selu Ribnjačka. Osnovna djelatnost na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu je uzgoj konja te pružaju posjetiteljima mogućnost jahanja.

Gospodarstvo se prostire na oko 15 hektara površine. Ima matično stado ovaca, razne male ljubimce, domaće kokoši. Najveći dio površine koriste za prehranu (ispašu) životinja. Ostalo su mješoviti voćnjaci i povrtnjak, te šuma. U sklopu gospodarstva nalaze se i vinogradi te restoran

¹¹ Vinarija Čaćija. <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/vinarija-cacija> (18.5.2017.)

s domaćom hranom bilogorskog kraja s obiteljskog gospodarstva ili okolnih gospodarstava. Gostima pružaju smještaj u ruralnoj kući za odmor Bakinoj vikendici.

Boravak na Malenom brijegu zabavan je i zanimljiv te nude program turističke animacije za učenike kao što je program "Život na selu" gdje se učenici slobodno mogu uključiti u sve svakodnevne poslove na gospodarstvu, od brige o životinjama do pripreme hrane koju će kasnije i kušati.¹²

Slika 8. Na malenom brijegu

Izvor: <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/seoski-turizam-izletiste-na-malenom-brijegu> (18.5.2017.)

5.1.7. OPG MATEJ KOVAČIĆ

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Kovačević nalazi se u sklopu Daruvarske vinske ceste.

U blizini vinograda nalazi se kuća građena prije više od 80 godina koja svojim tradicionalnim stilom gradnje prikazuje kako su se nekada gradile kuće daruvarskoga kraja. Uz uslugu smještaja objekt pruža mogućnost degustacije/kušanja vina i sudjelovanja u sezonskim poslovima, berba grožđa, iznošenje loze iz orezanog vinograda te spremanje zimnice, seoska

¹² Na malenom brijegu. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/seoski-turizam-izletiste-na-malenom-brijegu> (18.5.2017.)

olimpijada u 6 disciplina i slično. Obitelj njeguje i tradicijske običaje vezane uz vino (Vincekovo i Martinje).¹³

Slika 9. OPG Matej Kovačić

Izvor: <http://www.seoskiturizam.hr/hr/zagreb-i-sredisnja-hrvatska/objekt/opg-kovacevic-daruvar> (18.5.2017.)

5.1.8. OPG VOBORSKI

OPG Voborski nalazi se u sklopu Daruvarske vinske ceste. U središtu vinograda nalazi se kamena građevina, tvrđava i vidikovac poznata kao "Vezmarova kula" sagrađena 1960. godine.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo nudi usluge gastronomije, kušanja vlastita vina i organizacija svečanosti. Posjetitelji imaju mogućnost sudjelovanja u sezonskim poslovima te pogledati izložbu starog oruđa za obradu vinograda.¹⁴

¹³ OPG Matej Kovačević. <http://www.seoskiturizam.hr/hr/zagreb-i-sredisnja-hrvatska/objekt/opg-kovacevic-daruvar> (18.5.2017.)

¹⁴ OPG Voborski. <http://www.tzbbz.hr/vinarije/bjelovar/opg-voborski> (18.5.2017.)

Slika 10. OPG Voborski

Izvor: <http://www.tzbbz.hr/vinarije/bjelovar/opg-voborski> (18.5.2017.)

5.1.9. OPG IVANKOVIĆ – KOD FRANCUZA

Obiteljsko imanje Ivanković nalazi se u Vrbovcu u prigradskom naselju Daruvara na obroncima Papuka, udaljenom 2 kilometra od središta grada. Naziv “Kod Francuza“ dobilo je kako se obitelj Ivanković vratila u rodno mjesto svojih predaka iz Francuske. Gosti mogu koristiti zatvoreni i otvoreni prostor za edukativne programe, promocije, odmor ili zabavu te sportske terene. Izletišta raspolaže s dva odvojena restorana te ima i mogućnost višednevnog odmora u sobama.

Ivančevići organiziraju jednodnevne edukativne programe terenske nastave na svom imanju i okolici. Stručnu pripremu izradili su učitelji te se programi temelje na potrebama za edukacijom prema nastavnom programu i sva su događanja smještena u postojeće uvjete na terenu. Program je nazvan “Dođi... vidi... uči... uživaj“.¹⁵

¹⁵ OPG Ivanković – Kod Francuza. <http://old.zvono.eu/portal/na-sva-zvona/vijesti/12384-francuz-osvjezava-turisticku-kartu-zupanije> (22.5.2017.)

Slika 11. OPG Ivanković- Kod Francuza

Izvor:

https://www.google.hr/search?q=kod+francuza&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj18ffJ3Y3UAhWFJVAKHbLNAP0Q_AUICigB&biw=1366&bih=638#imgrc=xxaOV7Hi40wa7M (22.5.2017.)

5.1.10. ZMAJEVO GNIJEZDO

Na brdu sv. Vid kraj Čazme u selu Grabovnica nalazi se seosko gospodarstvo Pirak koje čuva tajnu Zmajevog gnijezda. Zmajevo gnijezdo omogućuje jahanja, vožnje moslavačkim fijakerom i mnogobrojne izlete u okolicu.

Obitelj Pirak bavi se vinogradarstvom i svim poslovima koje vezemo uz vinogradarstvo te omogućuju svojim gostima sudjelovanje u njegovanju cvijetnjaka koji okružuju njihov stari čardak¹⁶, kositi travu, plijeviti vrt i okapati biljke i trsove.

Zmajevo gnijezdo pruža mogućnost noćenja u sobama starog čardaka koja bude atmosferu moslavačke tradicije. Sobe su uređene u etno stilu, a u sklopu kuće nalazi se i restoran s tradicionalnim moslavačkim delicijama.¹⁷

¹⁶ Čardak- stara drvena kuća, obično katnica. Najveći broj očuvanih čardaka nalazi se na području nizinske Hrvatske, posebno u Zagrebačkoj županiji. U prošlosti je bila simbol bogatstva neke obitelji, osobe ili organizacije. Čardaci se više uglavnom ne grade na području Republike Hrvatske te polako izumiru no pošto su postali ugroženi zaštićeni su i protuzakonito ih je rušiti. <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cardak> (18.5.2017.)

¹⁷ Zmajevo gnijezdo. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/seoski-turizam-pirak-zmajevo-gnijezdo> (18.5.2017.)

Slika 12. Zmajevno gnijezdo

Izvor: <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/seoski-turizam-pirak-zmajevno-gnijezdo> (18.5.2017.)

5.1.11. VILA BILOGORE

Vila Bilogore je obiteljska kuća te se obiteljsko gospodarstvo Rekić nalazi na istoimenom Rekić brijegu u selu Mala Dapčevica u općini Grubišno Polje. Selo Mala Dapčevica nalazi se na krajevima istočne Bilogore, na samom istoku Bjelovarsko-bilogorske županije.

Gostima pružaju smještaj u ruralnoj kući za odmor Vila Bilogore koja je izgrađena 1928. godine te restaurirana 2008. godine. Izgrađena od cigle i ima raspored tipičan za kuće Bilogorskog kraja sa početka 20. stoljeća. Kuće tog vremena obavezno su imale tri prostorije: sobu za spavanje, kuhinju i ostavu¹⁸. Vila Bilogore sačuvana je u svom izvornom izgledu nakon restauracije. U sklopu kuće nalazi se i restoran koji omogućuje gostima kušanje tradicionalnih bilogorskih jela.

Osim uživanja u prirodi, smještajnih i gastronomskih mogućnosti obiteljsko gospodarstvo Rekić organizira jednodnevne edukativne programe terenske nastave na svom imanju. Program je sastavljen prema potrebama za realizaciju nastavnog programa te su sva događanja smještena na obiteljskom gospodarstvu. Obiteljsko gospodarstvo nudi nekoliko programa turističke animacije za učenike kao što su šetnja bilogorskom hrastovom šumom Vilinskim

¹⁸ Ostava- prostorija u kući ili stanu u kojoj se drži hrana; smočnica, špajza.
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFhhXxE%3D (18.5.2017.)

putom, igranje olimpijade starih sportova te usluge jahanja. Svi programi namijenjeni učenicima izvode se pod vodstvom stručnih osoba.¹⁹

Slika 13. Vila Bilogore- Pogled na Rekić brijeg

https://www.google.hr/search?q=vila+bilogore&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi4_fqpgo7UAhUMbVAKHRrbAmkQ_AUICigB&biw=1366&bih=638#imgrc=54YyRbXazm2vdM: (18.5.2017.)

¹⁹ Vila Bilogore.

https://www.google.hr/search?q=vila+bilogore&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi4_fqpgo7UAhUMbVAKHRrbAmkQ_AUICigB&biw=1366&bih=638#imgrc=54YyRbXazm2vdM: (18.5.2017.)

6. EDUKATIVNI PROGRAMI SEOSKIH GOSPODARSTVA NAMIJENJENI IZVOĐENU IZVANUČIONIČKE NASTAVE

6.1. IZLETIŠTE „NA MALENOM BRIJEGU“

Gospodarstvo Izletište „Na malenom brijegu“ nudi četiri programa izvanučioničke nastave uz edukativno-zabavne sadržaje.

Prvi program naziva se „Četiri godišnja doba na Bilogori“. Program sadrži predstavljanje poljoprivrednog turističkog gospodarstva učenicima i zanimljivosti bilogorskoga kraja u parku imanja. Program sadrži radionice u kuhinji te likovnu radionicu. Učenici uz nadzor u sklopu kulinarske radionice izrađuju knedle sa šljivama koje su kasnije uvrštene u ručak na kraju radionica. Likovna radionica sastoji se od izrade suvenira od vune koje će ponijeti kući kao uspomenu. U obilasku gospodarstva učenici se upoznaju s konjima i ostalim životinjama te se učenicima demonstrira šišanje ovaca uz priču o vuni od koje su radili vlastite suvenire. Za učenike se organiziraju stari sportovi kao što su skakanje u vrećama, povlačenje užeta, nošenje jaja u žlici te vožnja tački-učenika. Za kraj programa je ručak u restoranu imanja s tradicionalnim jelima Bilogore, dok za desert učenici dobivaju knedle koje su samostalno radili na početku radionice.

Slika 14. Kulinarska radionica u sklopu programa
Izletište „Na malenom brijegu“

Fotografirao: Vladimir Vlajnić (15.5.2017.)

Drugi program naziva se „Bilogorske staze“. Program sadrži predstavljanje poljoprivrednog turističkog gospodarstva i zanimljivosti Bilogorskog kraja u parku imanja. Nakon toga slijedi

obilazak imanja te upoznavanje s konjima i ostalim domaćim životinjama. U nastavku učenici upoznaju legendu o Bilogorskim divovima Vedama kroz kraće predavanje o njima. U sklopu programa je i šetnja uređenim i označenim Bilogorskim stazama kroz šumu, livade, uz potok i izvore te upoznavanje biljnog i životinjskog svijeta zavičaja. Za kraj programa je ručak u restoranu imanja s tradicionalnim jelima Bilogore.

Treći program naziva se „Skriveno blago bilogorskih divova“. Program sadrži predstavljanje poljoprivrednog turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja u parku imanja. Učenici uz nadzor u sklopu likovna radionica izrađuju suvenire od vune koje će ponijeti kući kao uspomena. Zajedno s animatorom prizivaju zemaljskog duha Bergmandela čarobnim riječima te počinje potrage za skrivenim blagom Bilogorskih divova Veda. Učenici dobivaju kartu i prijevode slova s glagoljice na latinicu te postaje gdje se nalaze škrinje skrivenog blaga, a unutar svake škrinje nalazi se uputa za daljnji put napisan glagoljicom. Nakon potrage slijede vedske svečanosti proglašenja miljenika Veda i otkivanje skrivenog blaga. Za kraj programa je vedski ručak s tradicionalnim vedskim jelima Bilogore poslužen u autentičnom glinenom posudu.

Četvrti program naziva se „Perina družina“. Program obuhvaća posjet kulturnom centru Mate Lovraka u Velikom Grđevcu, rodnom mjestu dječjeg pisca Mate Lovraka. Posjet uključuje obilazak spomen sobe Mate Lovraka u OŠ Mate Lovraka Veliki Grđevac, obilazak mlina, „vlaka u snijegu“ te poučne staze Prijatelja prirode, uz stručno vodstvo. Nakon povratka na imanje slijede timske igre (skakanje u vrećama, povlačenje užeta, nošenje jaja u žlici te vožnja tački-učenika) te ručak u restoranu imanja s tradicionalnim jelima bilogorskog kraja.

Slika 15. Kulturni centar Mate Lovraka u Velikom Grđevcu (vlak u snijegu i mlin)

Fotografirala: Andrea Pavliš (15.6.2017.)

6.2. KUĆA ZA ODMOR „VILA BILOGORA“

Gospodarstvo Kuća za odmor „Vila Bilogora“ nudi dva programa izvanučioničke nastave uz edukativno-zabavne sadržaje.

Prvi program naziva se „Vilinski put“. Program započinje predstavljanjem poljoprivrednog turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja. Nakon toga slijedi obilazak imanja te upoznavanje sa sadržajem imanja i brojim starim zanatima. U sklopu programa je i šetnja uređenim i označenom Vilinskim putem kroz šumu, livade, uz potok i izvore te upoznavanje biljnog i životinjskog svijeta zavičaja. Za kraj programa predviđen je ručak u restoranu imanja s tradicionalnim jelima Bilogore.

Drugi program naziva se „Stari običaji“. Program također započinje predstavljanjem poljoprivrednog turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja. Nakon toga slijedi obilazak imanja te upoznavanje sa sadržajem imanja i brojim starim zanatima. Nastavak na priču o starim zanatima je i igranje starih olimpijskih sportova (skakanje u vrećama, povlačenje užeta, nošenje jaja u žlici te vožnja tački-učenika). Nakon završenih olimpijskih sportova slijedi proglašenje najboljih i dodjela nagrada. Za kraj programa je ručak u restoranu imanja s tradicionalnim jelima Bilogore.

Slika 16. Timska olimpijada starih sportova (povlačenje užeta) u sklopu programa Kuća za odmor „Vila Bilogore“

Fotografirala: Branka Rekić (26.5.2017.)

7. REZULTATI INTERVJUA

Da bi se iz provedenog intervjua mogli donijeti zaključci, nastoji se izraditi pregledna zbirka koja može predstavljati vjeran odraz osnovne građe. U svrhu izrade takve zbirke korišteno je hijerarhijsko strukturiranje građe. Izjave vlasnika gospodarstva i voditelja cijele turističke ponude izvučene su iz osnovnog teksta intervjua i nazvana opisnim pojmovima koji nastoje reći o čemu se u izjavama radi, a to su dimenzije. Dimenzije imaju nadređeni pojam – kategoriju, odnosno kategoriju kao što su osnovni pojmovi o dioniku sektora agroturizma, kategoriju o dioniku sektora agroturizma i kategoriju o suradnji dionika sektora agroturizma s osnovnim školama iza kojih stoje izjave vlasnika gospodarstva i voditelja cijele turističke ponude destinacije.

Kategorija osnovnih podataka o dioniku slobodnog vremena čine cjeloviti nazivi agroturističkih gospodarstava. U toj kategoriji nalazimo slijedeće dimenzije:

- *Naziv (OPG Vladimir Vlajnić Izletište „Na malenom brijegu“, OPG Rekić Kuća za odmor „Vila Bilogore“, OPG Zoran Rebić Ruralna kuća za odmor „Bilogorska čarolija“)*

Kategoriju o dioniku sektora agroturizma čine opća pitanja koja se temelje na upoznavanju gospodarstva te na čemu se temelji njihova turistička ponuda. U toj kategoriji nalazimo slijedeće dimenzije:

- *Vremensko trajanje bavljenja agroturizmom (7 godina, 1 godina, 5 godina)*
- *Motivi za bavljenje agroturizmom (atraktivan položaj, spremnost obitelji, prodaja na kućnom pragu, trend ruralnog turizma, master plan razvoja turizma, specifičnost lokacije koja se nazali u srcu netaknute prirode, okruženje predivnom bilogorskom šumom, ljubav prema prirodi i životinjama)*
- *Zaposlenost samo članova obitelji na agroturističkom gospodarstvu (da 2/3, ne 1/3)*
- *Stalno zaposlenih radnika na agroturističkom gospodarstvu (dvoje 1/3)*
- *U kojoj mjeri agroturizam pridonosi kućnom budžetu agroturističkog gospodarstva (više od 50%, 20-50%, 10-20%)*
- *Posjećenost agroturističkog gospodarstva tijekom jedne godine (više od 1000 osoba, 3000 osoba, 400 osoba)*
- *Posjetitelji (grupe, individualno, umirovljenici, školska djeca 2/3, strani turisti, organizirane skupine, avanturisti, putopisci, obitelji)*

- *Odakle dolaze (iz Hrvatske i inozemstva)*
- *Doba godine s najvećim brojem turističkih posjeta (proljeće 2/3, jesen, ljeto 2/3)*
- *Usluge smještaja (da 3/3)*
- *Godišnje ostvarena noćenja na imanju (300, 200, 70)*
- *Prepreke u bavljenju agroturizmom (administracija, loša informiranost i dostupnost poticaja i česte promijene zakona koji se odnose na turističke djelatnosti, turistička nerazvijenost)*
- *Ocjena suradnje s institucijama (ocjena vrlo dobar- 2/3, ocjena dobar- 1/3)*
- *Suradnja s institucijama (turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, županije, općine, grad Grubišno polje)*
- *Ulazak u Europsku Uniju pozitivno djeluje na gospodarstvo (da 3/3)*
- *Obrazloženje pozitivnog učinka Europske Unije (otvorenost dobara, robe, dolazak stranih gostiju na kontinent, bolji protok turista u Republiku Hrvatsku)*
- *Budućnost bavljenja agroturizmom (da 3/3)*
- *Obrazloženja budućeg bavljenja agroturizmom (pozitivna bilanca, atmosfera u obitelji, održivi razvoj, očuvanje djeđovine, daljnji razvitak)*

Kategoriju o suradnji dionika sektora agroturizma s osnovnim školama temelji se na opisu mogućih usluga gospodarstva koje nude školskim izletima. U toj kategoriji nalazimo slijedeće dimenzije:

- *Posjet učenika osnovnih škola imanju (da 2/3, ne 1/3)*
- *Način ostvarivanja suradnje s osnovnim školama (direktnim kontaktom, internetom, preko turističkih agencija)*
- *Područja iz kojih učenici dolaze na gospodarstva (neposredna okolica, cijele Bjelovarsko-bilogorska županija, Bjelovarsko-bilogorska i okolne županije 2/3)*
- *Škole koje učestalo posjećuju gospodarstvo (nema definiranih škola 2/3)*
- *Dob učenika koji posjećuju gospodarstvo (učenici nižih razreda osnovne škole, podjednako svi uzrasti učenika osnovne škole)*
- *Trajanje posjeta učenika (5-7 sati, cjelodnevni izlet)*
- *Pružanje usluga učenicima osnovnih škola (ugostiteljske, animacije (radionice, stari zanati, jahanje)),*

- *Posjet učenika gospodarstvu odnosi se na (razgledavanje gospodarstva i praktične aktivnosti učenika)*
- *Praktične aktivnosti na gospodarstvu u koje su učenici uključeni (izrada suvenira od vune, kulinarske radionice i dani kruha i jabuka, šetnja Vilinskim putem, timska olimpijada starih sportova, jahanje)*
- *Ocjena suradnje s učiteljima/učiteljicama prilikom osmišljavanja aktivnosti za učenike (5 1/3, 4 1/3)*
- *Koje usluge najčešće traže škole prilikom posjeta gospodarstvu (aktivnosti koje im organizatori nude u programima izvanučioničke nastave za traženo gospodarstvo)*
- *Namjeravaju li u budućnosti proširiti ponudu sadržaja za učenike osnovnih škola (da 2/3)*
- *Čime namjeravaju proširiti turističku ponudu kako bi privukli više škola (sadržajem igralište, poučnim sadržajima, organiziranje višednevnih izleta u kampovima)*

Promatrajući tri agroturističke destinacije, možemo reći da između gospodarstava koji imaju organizirane posjete učenika osnovnih škola postoje minimalne ili gotovo nikakve razlike. Kod gospodarstva koje nema organizirane posjete učenika osnovnih škola u prvom djelu intervjua o osnovnim podacima i dioniku sektora postoje minimalne razlike u odnosu na dva gospodarstva koji imaju organizirane posjete učenika osnovnih škola.

- Ispitanici sva tri gospodarstva imaju status OPG-a te agroturističke destinacije.
- Vremensko trajanje bavljenja agroturizmom različito je (Izletište „Na malenom brijegu“ bavi se 7 godina, Kuća za odmor „Vila Bilogore“ bavi se godinu dana, Ruralna kuća za odmor „Bilogorska čarolija“ bavi se 5 godina)
- Ispitanici se slažu da su motivi za bavljenje agroturizmom bili atraktivan položaj, prirodno okruženje, ljubav prema prirodi te veliko zanimanje za takav oblik turizma.
- Ispitanici imaju velik broj posjetitelja, ali ne tijekom cijele godine nego samo u sezoni (proljeće, ljeto i jesen).
- Kod posjetitelja ispitanici se slažu da su to organizirane grupe, domaći i strani turisti, ali kod agroturističkih destinacija koji organiziraju školske posjete naravno da su posjetitelji organizirane grupe osnovnoškolskih učenika.
- Sva tri gospodarstva nude usluge smještaja te broj godišnjih noćenja na gospodarstvu je od 70 do 300.
- Ispitanici ističu kao prepreke bavljenja agroturizmom administraciju.

- Sva tri gospodarstva surađuju s Turističkom zajednicom Bjelovarsko-bilogorske županije te se ulazak u Europsku uniju pozitivno odrazio na seoska gospodarstva što je vidljivo u otvorenosti dobara i tržišta.
- Gospodarstva se planiraju i u budućnosti baviti agroturizmom te dalje razvijati svoje ponude.
- Dva gospodarstva koja posjećuju učenici osnovnih škola, Izletište „Na malenom brijegu“ i Kuća za odmor „Vila Bilogore“, nude gotovo iste sadržaje učenicima na svojim gospodarstvima koji dolaze iz cijele županije i okolnih županija.
- Usluge koje pružaju učenicima su animacije tijekom cijeloga dana te ručak s tradicionalnim jelima zavičaja.
- Na oba gospodarstva nude se razne aktivnosti u koje su učenici uključeni, a aktivnosti su prije svega vezane uz samu ponudu na gospodarstvu i mogućnost njihove realizacije.
- Oba gospodarstva planiraju proširiti ponudu sadržaja na gospodarstvu za učenike osnovnih škola.

Ispitanici iz navedenog uzorka, s obzirom na prethodno definirana tri gospodarstva (Izletište „Na malenom brijegu“, Kuća za odmor „Vila Bilogore“ i Ruralna kuća za odmor „Bilogorska čarolija“), pokazuju velike sličnosti u općim podacima o gospodarstvu te gotovo iste programe na dva gospodarstva koja ostvaruju suradnju s osnovnim školama.

8. PRIMJER PISANE PRIPRAVE ZA IZVANUČIONIČKU NASTAVU NA BILOGORI

Izvođenje izvanučiioničke nastave počinje pripremom. Ponajprije potrebno je odrediti prostor na kojim bi se izvodila izvanučiionička nastava. Prostor izvođenja može odabrati sam učitelj ili može provesti anketu među učenicima i doznati koje su njihove preferencije i interesi za upoznavanje sadržaja Bilogore.

Plan i program izvanučiioničke nastave utvrđuje se godišnjim planom i programom rada škole. Godišnji plan i program rada škole donosi se na početku školske godine. Godišnjim planom potrebno je predvidjeti mjesto, vrijeme i uvjete izvođenja izvanučiioničke nastave.

Najprije je potrebno otići na teren i upoznati lokalitet na kojem bi se izvodila izvanučiionička nastava. Nakon upoznavanja s lokalitetom učitelj osmišljava sadržaje koje će obraditi s učenicima te koje će aktivnosti provesti i na kojim mjestima. Učitelj pritom uvažava interese učenika koje je saznao provedenom anketom.

Učenici će u neposrednoj okolini izvoditi izvanučiioničku nastavu, promatrati zavičaj, mjeriti i prikupljati materijale te je učitelj dužan napisati posebnu pripravu za sve zamišljene aktivnosti.

Nakon upoznavanja učitelja s lokalitetom i osmišljavanja aktivnosti, potrebno je učenika, ali i roditelje, pripremiti za takav oblik nastave. Učenika je ponajprije potrebno pripremiti i upoznati sa zadaćama nastave na Bilogori. Potrebno je učenika uz pomoć slika upoznati sa sadržajem izvanučiioničke nastave, njezinim tijekom i metodama rada, odredištem te krajem kroz koji se putuje. Učeniku je potrebno dati jasne upute za promatranje, bilježenje i uzimanje uzoraka pojedinih uzoraka na lokalitetu. Potom je učenika potrebno upoznati s nastavnim listićima koji ih očekuju na lokalitetu za svaku pojedinu skupinu te sa zadacima koji se odnose na sve učenike.

Osim upute za rad, učenika je potrebno upozoriti na primjereno ponašanje u prirodi, o načinu ophođenja prema prirodi i onom što se ne smije raditi u prirodi (uništavati biljka, bacati smeće u prirodi, dirati kukce rukama, ugrožavati životinje, jesti bilo kakve plodove, odvajati se od skupine). Učenici će dobiti upute o načinu odijevanja (sportska odjeća i obuća), a valja ih upozoriti i da ponesu dovoljno tekućine te fotoaparata ili mobitel kojim će moći zabilježiti sve zanimljivosti na terenu (to će im kasnije poslužiti za izradu plakata prospekta o Bilogori).

Uz pripremu učenika, potrebno je i roditelje upoznati s ovim izletom i zahtijevati od njih pismeno dopuštenje za svoje dijete. Roditelji su dužni obavijestiti učitelja/učiteljicu o alergijama djeteta ili o eventualnim kroničnim bolestima.

Tijekom izvođenja nastave učitelj treba voditi računa o tome da ostvari sve zadatke predviđene pripravom.

Primjer pripreme za integriranu izvanučioničku nastavu.

Upoznajmo svoj zavičaj – Bilogora

Razredni odjel: 3. razred

Nastavni predmet: Priroda i društvo

Međupredmetna povezanost: hrvatski jezik, likovna kultura, glazbena kultura, tjelesni i zdravstveni kultura

Nastavana tema integriranog dana: Upoznajmo svoj zavičaj – Bilogora

Nastavne jedinice:

Priroda i društvo: Izgled zavičaja, Gospodarske djelatnosti zavičaja, Vode u zavičaju-vode tekućice i živi svijet u njima (potok), Snalaženje u prostoru (orijentacija u prostoru (pomoću znakova u prirodi, pomoću kompasa)), Biljke zavičaja, Životinje gospodarstva

Hrvatski jezik: Slušanje i govorenje, Pripovijedanje, Stvaranje zajedničke priče prema poticaju, Izvješćivanje o obavljenom zadatku, Stvaralačko pisanje-oblikovanje kraćeg sastavka, Pisanje-poštivanje pravopisne norme, Povezanost događaja s vremenom, mjestom i likom, Dječji roman, Dječji film

Likovna kultura: Modeliranje i oblikovanje (izrada suvenira od vune), Odnos teksta i slike (turistički plakat), crtanje, slikanje

Glazbena kultura: Pjevanje pjesme *Kad se male ruke slože*

Tjelesna i zdravstvena kultura: Različiti oblici kretanja

Obrazovne zadaće:

- upoznati zavičaj u kojem žive
- uočavati posebnosti svoga zavičaja: izgled, biljke, životinje, naselja, djelatnosti ljudi
- ponoviti i proširiti znanje o vodama u zavičaju: odrediti vodu tekućicu

- ponoviti i proširiti znanje o biljnom i životinjskom svijetu u tekućicama
- upoznati izvor vode u zavičaju
- odrediti strane svijeta prema znakovima u prirodi
- snalaziti se u prostoru prema znakovima u prirodi
- prepoznati vrstu šume, vrste stabala
- izraditi knedle za desert i suvenire od vune
- upoznati kulturni centar Mate Lovraka u Velikom Grđevcu
- usporedba odlomaka iz knjige sa stvarnim prostorom
- stvaralački pričati sa zavičajnom tematikom – opisati krajolik
- izrada turističkog prospekta o Bilogori

Funkcionalne zadaće:

- utjecati na smanjenje potkožnog masnog tkiva i povećanje mišićne mase
- utjecati na intenzivniji rad svih organa i organskih sustava, a pogotovo na dišni, krvožilni i živčani sustav
- razvijati sposobnost promatranja, uočavanja, opisivanja i zaključivanja
- primjenjivati ranije stečena znanja
- osposobiti učenika za snalaženje u prostoru
- osposobiti učenika za orijentaciju u prostoru prema znakovima iz prirode
- osposobiti učenike za orijentaciju pomoću kompasa
- razvijanje sposobnosti izvođenja različitih pokusa (Mjerenje temperature vode i određivanje svojstva vode)
- osposobiti učenika za usmeno, pismeno i slikovno izražavanje
- osposobiti za snalaženje u kuhinji
- razvijati motoričke sposobnosti ruku

Odgojne i socijalne zadaće:

- njegovati suradničke odnose
- razvijati naviku međusobnog uvažavanja, pomaganja i dogovaranja
- motivirati učenike za primjenu zdravog načina života
- njegovati samo disciplinu
- izgrađivati osjećaj za lijepo i ugodno radno ozračje

- razvijati interes za vode, razvijati interes za živi svijet voda tekućica našeg zavičaja, izgrađivati pravilan stav prema očuvanju i zaštiti voda tekućica
- poticati učenike na redovito pijenje pitke vode i ravnomjerno korištenje vode
- izgrađivati svijest o očuvanju okoliša te o potrebi zaštite i očuvanja vode
- izgrađivati strpljivost, odgovornost i ustrajnost u radu
- razvijati ekološku svijest o potrebi zaštite voda tekućica te biljnog i životinjskog svijeta u njima
- razvijati maštu i kreativnost
- isticati ljubav i poštovanje prema svom zavičaju

Nastavni prostor: Bilogora (prostori na Bilogori- selo Ribnjačka, Izletište „Na malenom brijegu“, Kulturni centar Mate Lovraka u Velikom Grđevcu, šuma)

Termin izvođenje nastave: svibanj

Nastavni oblici rada: frontalni rad, rad u skupinama, rad u paru, individualni rad

Nastavni mediji i pomagala: „šifra“ za identifikaciju biljaka, radni listić, bojice, flomasteri, olovka, bilježnica, termometar, pribor za kuhanje, fotoaparati ili mobiteli

Predviđeno vrijeme trajanja izvanučioničke nastave: 7 sati

Literatura za učitelja:

- Husanović – Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga
- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
- Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 3 – udžbenik prirode i društva u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
- Lovrak, M. (2003). *Družba Pere Kvržice*. Zagreb: Mozaik knjiga
- Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2014). *Pogled u svijet 3 – udžbenik prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Profil
- Jelić, T. (2009). *Hrvatski zavičaji – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa
- Franjić, J., Škvorc, Ž. (2014). *Šumsko drveće i grmlje Hrvatske*. Zagreb: Šumarski fakultet

- Jelić, T., Mršo, M., Roguljić, V. S. (2010). *Hrvatski zavičaji- metodički priručnik za nastavu prirode i društva u 3. razredu osnovne škole*. Zagreb: Alfa

TIJEK NASTAVNE DJELATNOSTI²⁰

Polazak iz Bjelovara i promatranje krajolika kroz prozor autobusa

Nakon što su učenici ušli u autobuse i smjestili se dobivaju prvi zadatak. Kroz prozor autobusa trebaju promatrati krajolik kroz koji se prolazi do odredišta (zapažati izgled krajolika, gospodarske djelatnost zavičajne regije, tip naselja...). Svoja zapažanja učenici trebaju iznijeti svom paru s kojim sjede u autobusu.

Učenici kreću autobusom ispred škole u Bjelovaru te do odredišta (Ribnjačka) prolaze kroz naselja Ždralovi, Severin, Bulinac, Babinac. Pritom zapažaju reljefne značajke zavičaja kroz koji prolaze – ravnica (do Babinca), brežuljci, brda (od Babinca do Ribnjačke). Učenici zamjećuju gospodarske djelatnosti zavičajne regije na oranicama – ratarstvo (obrađivanje zemlje – uzgoj kukuruza i žitarica), vrtlarstvo (uzgoj povrća za prodaju), voćarstvo (uzgoj voća za prodaju – jabuke najčešće). Učenici uočavaju tipična naselja (razmještaj kuća) – naselja u nizu uz cestu Bjelovar-Bulinac, raštrkani tip naselja na brežuljcima.

Dolazak na odredište u mjestu Ribnjačka i izražavanje doživljaja zavičaja kroz koji su putovali

Izlazak učenika iz autobusa na agroturističkom gospodarstvu Izletište „Na malenom brijegu“ u mjestu Ribnjačka i dolazak u park gospodarstva. Učenici se smještaju na klupice ispod starog stabla oraha. Slijedi usmena vježba (izražavanje, govorenje) doživljaja zavičaja koji su promatrali kroz prozor autobusa tijekom putovanja. Nekoliko učenika iznosi svoja zapažanja o tome što su vidjeli promatranjem krajolika iz autobusa. U izražavanju zapažanja međusobno si pomažu parovi učenika, onako kako su zajedno sjedili i izmjenjivali doživljaje u autobusu.

Upoznavanje agroturističkog gospodarstva Izletište „Na malenom brijegu“

Učenike dočekuje domaćin i smješta ih u park gospodarstva. Nakon što su učenici iznijeli svoja zapažanja o izgledu zavičaja na putu do gospodarstva, domaćin predstavlja gospodarstvo. Domaćin započinje razgovor: Kako se zove mjesto u kojem se nalazimo? (Ribnjačka) Kako se

²⁰ Aktivnosti na Izletištu „Na malenom brijegu“ osmišljene su prema planu izvanučionička nastava, terenska nastava i izleta uz edukativno-zabavne sadržaje imanja (prilog) te proizašle iz razgovora s domaćinom

naziva gospodarstvo na kojem se nalazimo? (Izletište „Na malenom Brijegu“) Što sve vidimo u prostoru koji nas okružuje? (voćnjake, povrtnjak, park, restoran, kuća za smještaj, pješačku stazu, staja i životinje) Domaće životinje koje se nalaze na imanje su: konji, ovce, kokoši. Životinje su dio turističke ponude gospodarstva i sve je u edukativne svrhe i one su smještene u staji koju ste primijetili na gospodarstvu. Restoran u sklopu gospodarstva nudi tradicionalan jela bilogorskog kraja koja ćete i vi sami kušati na kraju današnjeg dana. Voćnjaci i povrtnjaci koji nas okružuju koriste za davanje plodova. Domaćin tražio od učenika da samostalno prepoznaju voće i povrće koje je trenutno zrelo (trešnje, mrkva, salata, luk, krumpir, jagode...). Nakon kratkog predstavljanja gospodarstva učenici odlaze na slijedeću radionicu.

Kulinarska radionica – izrada knedla sa šljivama

Domaćin vodi učenike u kuhinju restorana gdje svi dobivaju pregače i dobivaju upute za rad. Najprije slijedi kratko upoznavanje sa sadržajem kuhinje i pravilima ponašanja. Zatim kuharica demonstrira izradu tijesta za knedle – tradicionalno bilogorsko jelo. Kuharica objašnjava postupak nastanka tijesta i pokazuje kao se to radi. Učenici pažljivo prate kako se to radi i ukoliko imaju neka pitanja mogu ih slobodno postaviti, a postupak se prema potrebi može ponoviti i objasniti. Nakon što je tijesto gotovo učenici se raspoređuju u krug oko stola tako da svatko ima svoje radno mjesto. Učenici rade u paru. Svaki učenik dobiva potreban pribor i materijal. Kuharica na svom radnom mjestu demonstrira kao razviti tijesto i od njega načiniti knedle. Zadatak učenika je od dobivenog komada tijesta napraviti knedle (rad u paru). Nakon što je zadatak objašnjen, učenici kreću s radom. Tijekom rada kuharica i domaćin obilaze učenike i pomažu im. Kada su napravili knedle, svaki par donosi uradak kuharici koja knedle stavlja u posudu za kuhanje. Učenici pospremaju radno mjesto i peru ruke te odlaze na slijedeće aktivnosti dok se knedle kuhaju.

Obilazak gospodarstva – upoznavanje životinja

Domaćin vodi učenike gospodarstvom i upoznaje ih s domaćim životinjama. Dovodi ih kod konja koje učenici slobodno i bez opasnosti mogu dodirnuti. Učenici sudjeluju u hranjenju konja, donose im sijeno i ječam. Učitelj pita učenike: Znete li što je to sijeno? (osušena trava) Kada se suši trava-sijeno? (na ljeto kada je jako toplo) Znete li što je ječam? (žitarića) Gdje raste? (na oranicama) Vidjeli ste polja oranice kada ste putovali do nas? (da) Znete li da se konji potkivaju? (da/ne) Znete li zašto? (da im se ne poderu papci na nogama kada hodaju ili trče po tvrdoj podlozi) Znete li kako izgleda potkova? (u obliku slova U) Domaćin izvodi konja i demonstrira potkivanje. Zatim ih domaćin odvodi do prostorije s ovcama gdje razgovaraju o

tome kako se ovce hrane. Domaćin objašnjava da se ovce hrane sijenom, kukuruzom i žitaricama. Zna li da se ovce šišaju kao i ljudi? (da/ne) Domaćin dovodi ovcu i demonstrira učenicima šišanje ovce. Kako se zove to što šišamo kod ovce? (vuna) Što bi se moglo napraviti od vune koja je ostala? (baciti/upotrijebiti) Vunu možemo upotrijebiti u razne svrhe (kod izrade krevetnine ili za izradu suvenira što ćete vi raditi u slijedećoj aktivnosti).

Likovna radionica – izrada suvenira od vune

Domaćin odvodi učenike u dvoranu gdje se nalazi ovčja vuna. Sada ste vidjeli kako se dobiva vuna (šišanjem ovaca). Mi ćemo danas vunu upotrijebiti za izradu suvenira koje ćete vi ponijeti kući. Vuna od koje će učenici raditi suvenire prethodno je oprana i pripremljena za rad. Domaćin demonstrira način kako odvojiti dio vune i od nje napraviti figuru. Učenici dobivaju zadatak da samostalno izrade različite figure od vune koje će kao suvenir nositi kući. Učenici rade individualno. Kod učenika se potiče kreativnost i mašta te motorika rada ruku.

Šetnja „Bilogorskom stazom“ – upoznavanje šume te biljaka unutra nje

Učenici se okupljaju ispred gospodarstva, na početku „Bilogorske staze“. Pod vodstvom domaćina kreću u šetnju šumskom stazom na čijem se kraju nalaze izvor i potok. Tijekom puta učitelj postavlja pitanja učenicima: Gdje se mi sada nalazimo? (u šumi) Kakvo drveće prevladava u šumama našeg zavičaja? (listopadno drveće) Kako se naziva naš zavičaj? (nizinsko-brežuljkasti) Po čemu znamo da je to listopadno drvo? (uočili smo uvenulo lišće na tlu)

Nakon kraćeg hoda učenici se zaustavljaju u jednom djelu šume.

Učenici se dijele u skupine od 4 učenika. Svakoj skupini učitelj daje radni listić i potreban materijal za rad („šifra“ za identifikaciju drveća – knjigu: Franjić, J., Škvorc, Ž. (2014). Šumsko drveće i grmlje Hrvatske). Zadatak učenika je samostalno promotriti stabla koja ih okružuju i odgovoriti na pitanja s radnog listića. Trebaju zapisati ime stabla i je li to listopadno ili vazdazeleno drvo. Zatim odrediti boju kore, boju lista, veličinu stabla (veliko, srednje, malo) te sva obilježja zapisati u radni listić i odgovoriti na ostala pitanja. Učitelj obilazi skupine i pomaže učenicima pri identifikaciji stabala.

Radni listić

Vrsta stabla: _____

(ime, listopadno/vazdazeleno)

Nalazište: _____

Vrijeme: _____

Boja kore: _____

Boja lista: _____

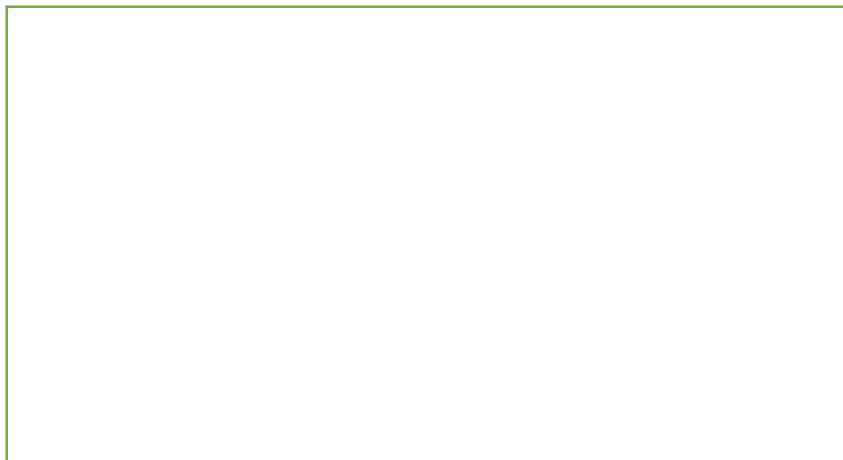
Veličina stabla: _____

(veliko, srednje, malo)

Nacrtaj stablo

Nalijepi list

Prisloni prazan okvir na koru debla. Pokušaj precrtati teksturu kore laganim sjenčenjem olovke.

Nakon skupnog rada učenici se okupljaju na zadanom mjestu i iznose rezultate rada.

(Učenici će doći do ovih rezultata: najčešće vrste stabla su bukva, grab i hrast.) Učenici nastavljaju šetati šumom i prelaze na slijedeću aktivnost.

Orijentacija pomoću znakova iz prirode

Ponavljanje orijentacije u prostoru. Učitelj postavlja pitanja: Pomoću čega se možemo orijentirati u prirodi? (godova drveta, mahovine, mravinjaka...) Čime je kora drveća prekrivena najčešće na sjevernoj strani? (mahovinom i lišajevima)

Učenici u šetnji obilaze stabla i određuju smjer sjevera prema mahovini.

Gdje mravi najčešće grade mravinjake? (na južnoj strani iza nekog zaklona panja, kamena...)

Učenici pokušavaju pronaći i mravinjake.

Učenici trebaju pronaći panj prepiljenog stabla. Što vidimo na panju? (godove) Što godovi predstavljaju? (starost stabla) Kakav je razmak između godova na sjevernoj strani? (uži) Ako smo odredili smjer sjevera prema tome određujemo i ostale strane svijeta.

Provjeravaju točnost znakova u prirodi za određivanje strana svijeta pomoću kompasa. Određivanjem strana svijeta učenici dolaze do kraja Bilogorske staze, odnosno do izvora i potoka. Učenici se pripremaju za slijedeću aktivnost.

Vode u zavičaju – voda tekućica

Učitelj postavlja pitanja: Što je to pokraj nas? (izvor, potok) Što je izvor? (mjesto na površini zemlje gdje voda izvire) Kakva je potok voda? (voda tekućica) Pokraj nas nalazi se voda tekućica našeg zavičaja, potok koji nastaje iz izvora. Mjesto izvora nalazi se u blagom udubljenju, što i primjećujete kako smo se spuštali do njega, što omogućuje sabiranje tekućine iz viših predjela. Maksimalni vodostaj je u vrijeme kišnih perioda, a za vrijeme ljetnih perioda izvor je slabiji, ali nikada neće presušiti.

Učenici se dijele u 4 skupine. Svaka skupina ima određeni istraživački zadatak. Nakon 10-ak minuta učenici iznose rezultate rada. Tijekom rada učitelj obilazi učenike i pomaže im.

Zadaci za rad u skupinama

- 1. Skupina: Mjerenje temperature vode.**
- 2. Skupina: Ispitivanje značajki vodotoka: miran/brz, dubok/plitak, širok/uzak.**
- 3. Skupina: Istraživanje dna: muljevito/kamenito, obraslo/neobraslo biljem.**

4. Skupina: Ispitivanje značajki vode: prozirna/muljevita, boja, ima/nema organskog/neorganskog otpada?

Učitelj potiče učenike da nabroje neka životinje i biljke čije je stanište uz ili u vodi tekućice. Učenici nabrajaju: smuđ, riječni rak, školjke, štika te biljke vrba, joha i topola. Zamjećujete li neke od njih u potoku ili pokraj njega?

Učenici se istim putem vraćaju natrag na imanje.

Objed

Za učenike je spreman ručak u restoranu imanja s tradicionalnim bilogorskim jelima i kao desert poslužene su knedle sa šljivama koje su učenici samostalno izradili.

Odlazak s gospodarstva

Nakon obroka učenika ispred gospodarstva čeka autobus kojim putuju na drugi dio izvanučioničke nastave. Učenici putuju u Veliki Grđevac, 20 minuta vožnje udaljen kulturni centar Mato Lovrak gdje će razgledati spomen sobu Mate Lovraka u istoimenoj osnovnoj školi Mate Lovraka. Tijekom putovanja u autobusu učenici pjevaju pjesme iz Lovrakovih romana *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*. Učitelj započinje pjevati, a učenici ga slijede. Pjesma koja je u romanu *Vlaka u snijegu* naslovljena kao himna zadrugara:

Kad se male ruke slože

*Kad se mnogo malih složi,
tad se snaga stoput množi,
A to znači da smo jači,
kad se skupimo u zbor.*

*Mala iskra požar skriva,
kap do kapi rijeka biva,
Hajde zato svi u jato,
kao vrapci, živ, živ, živ.*

R: *Kad se male ruke slože,
sve se može, sve se može!*

Dolazak u Lovrakov centar u Velikom Grđevcu

Autobus dovozi učenika pred osnovnu školu Mate Lovraka u Velikom Grđavcu. Učenici ulaze u osnovnu školu u kojoj se nalazi spomen soba Mate Lovraka. Učitelj predstavlja Matu Lovraka kao književnika koji je rođen u Velikom Grđevcu te ukratko opisuje njegov život i rad. U spomen sobi mogu se vidjeti skice romana u izradi. Nakon kratke priče u spomen sobi učenici pješice odlaze do Lovrakovog centra koji se nalazi izvan naselja.

Obilazak kulturnog centra Mate Lovrak u Velikom Grđevcu

Dolaskom u Lovrakov centar učenici mogu vidjeti vlak iz romana *Vlaka u snijegu* i mlin iz romana *Družba Pere Kvržice*. Učitelj postavlja pitanja: Kako se zvao glavni lik iz romana *Družba Pere Kvržice*? (Pero) Kako se zvao glavni lik iz romana *Vlaka u snijegu*? (Ljuban) Što je zadruga učenika uradila? (obnovila mlin te izvukla vlak iz snijega)

Učitelj govori učenicima da pogledaju prostor oko sebe i da promotre izgleda mlina. Učitelj proziva učenika da pročita ulomak iz knjige gdje je opisan mlin te da uoče sličnosti i razlike na mlinu kojeg vide pred sobom.

Učenik čita odlomak:

...Preskočiše jarak. Put vodi do zgrade mlina. Vrbe su preguste, raširile se preko puta. Perina družba mora sebi krčiti prolaz kao u gustoj prašumi.

Pero gori od uzbuđenja. Pretrčao je ispod vrba. Onda jeknu krajem njegov uzvik divljenja. Stoje svi na širokom prostoru pred mlinom gdje su se nekad skupljala kola. Vrata su na mlinu debelim lokotom zaključana. Lokot je zahrđao. Iz zidova raste drač. Na krovu je propalo nekoliko trulih dasaka.

-Palača?-podrugljivo će Šilo.

-A pred palačom jezero!-pokazuje Pero.

-Mrtvo jezero!-primjećuje Vinca.

Ispred mlina se dugi niz godina skupljala voda pred ustavom. Izjela je obale te se rijeka tu raširila kao jezero. Sada ima samo malo vode u njemu.

-Gdje je voda?-upita Medo, a Šilo mu odgovori:

-Zmaj dolazi noću iz dalekih planina i ovdje se napaja.

-Nećemo više natezati mrtvace i zmajeve! Tako se nismo pogodili!- odlučno će Pero. Šilo na te riječi stade ispred njega u stavu mirno i pozdravi po vojnički:

-Razumijem!

Onda se okrenuše da na istočnoj strani pogledaju veliku ustanovu, sastavljenu od tri dijela. Voda je izjela zemlju oko nje. Zato se i zaustavlja. Otječe dalje. Jedna se ustanova srušena i preko nje voda otječe.

Čitavo mrtvo jezero obraslo je vrbama, šašem i drugim dračem. Granje drveća i grmlja leže na površini niske vode. Voda je uz kraj smrdljiva, zelena, nečista.

-Bajno jezero! Taman za ljetovanje!-ruga se Divljak, ali Pero klikće u pravoj vatri:

-Mi ćemo ga učiniti bajnim za ljetovanje!...Idemo dalje!

Sada opaze zavoj rijeke. Gubi se u gustim granama drveća i grmlja. Moraju prijeći odvojak rijeke iz jezera. On je navedan na mlinski kotač. Tu je opet druga ustanova. Ali mala! Ova je čitava. Snaga vode na velikoj ustanovi veća je, pa je provalila i srušila jedan dio.

Pred malom ustanovom mora družba prijeći preko riječnog odvojka. Preko njega su položene duge daske po kojima se žure veliki crni mravi...

(Lovrak 2003: 43-44)

Sada kada ste poslušali odlomak iz romana možete li se prisjetiti iz kojeg je to dijela romana? (kada družba pronalazi mlin) Uočavate li razlike u opisanom odlomku i stvarnog prostora u kojem se mi sada nalazimo? (da) Po čemu to zaključuješ? (u odlomku je opisan prostor mlina kako je sav obrastao i neuređen dok je mlin pred nama održavan i neobrastao)

Učenici odlaze do vlaka koji je bio korišten za snimanje filma *Vlak u snijegu*. Učenici mogu slobodno ući u vagone i isprobati kako je to bilo na snimanju filma.

Učitelj zadaje zadatak: flomasterima nacrtajte prizor po vlastitom izboru iz jednog od dva romana. Nakon završetka učenici opisuju svoje uratke.

Povratak kućama

Nakon obilaska agroturističkog gospodarstva u Ribnjačkoj i kulturnog centra Mate Lovraka, učenici se smještaju u autobuse te slijedi povratak u Bjelovar istim putom kojim su i došli.

ZAVRŠNA ETAPA – rad u učionici

Stvaralačko pisanje (sastavak)- Doživljaji s Bilogore

Učenici dobivaju zadatak: Napisati sastavak o svom doživljaju na Bilogori: *Doživljaji s Bilogore*. Učitelj upozorava učenike da napišu: gdje su bili, što su vidjeli, što su radili, kako im se svidio izlet i kako su se osjećali. Učenici pišu sastavak. Slijedi čitanje sastavaka.

Najbolji sastavci se stavljaju na pano kako bi i učenici drugih razreda mogli pročitati doživljaje s izvanučioničke nastave.

Izrada turističkog prospekta (plakata) o Bilogori

Zadatak učenika je izraditi turistički prospekt u skupini. Učenici odabiru najljepše fotografije koje su izradili tijekom izleta te ispod njih pišu tekst, što kraći i ljepši, kako bi drugim učenicima predstavili Bilogoru na što zanimljiviji način. Gotovi prospekti postavljaju se na pano.

Procjena učinkovitosti izvanučioničke nastave

Kako bi učenici ponovili sadržaje koje su spoznali na imanju dobivaju radne listiće kojim će ponoviti usvojena znanja.

Radni listić

- 1. Kako se naziva imanje na kojem je provedena izvanučionička nastava?**
- 2. Koje domaće životinje se nalaze na imanju?**
- 3. Čime se hrane konji, a čime ovce?**
- 4. Zašto se konji potkuju?**
- 5. Na koje sve načine možemo upotrijebiti vunu?**
- 6. Koje vrste stabala rastu u šumama našeg zavičaja?**
- 7. Kako određujemo strane svijeta u prirodi?**
- 8. Koje životinje žive u vodama tekućicama našeg zavičaja?**
- 9. Čije ime nosi kulturni centar u Velikom Grđevcu?**
- 10. Nacrtaj što te najviše dojmilo u izvanučioničkoj nastavi na Bilogori!**

9. ZAKLJUČAK

Izvanučionička nastava potiče učenike na učenje u neposrednom prirodnom okruženju što omogućuje upoznavanje i istraživanje prirode. U literaturi nema jedinstvenog naziva i definicije za izvanučioničku nastavu te se tako koriste nazivi kao što su: terenska nastava, nastavna ekskurzija, šetnja, izlet, poučno pješačenje, posjeti, učenje istraživanjem i otkrivanjem. Mnogi autori slažu se oko definicije izvanučioničke nastave: nastava koja se organizira izvan učionice, kako joj i sam naziv govori, kako bi se nastavni sadržaji neposredno promatrali bez obzira na vrijeme i mjesto izvođenja. Različiti oblici izvanučioničke nastave mogu samu nastavu učiniti zanimljivijom i životnijom, ali isto tako postoje razna mjesta izvođenja nastave koji čine prostor u školi, okolišu ili u društvenoj okolini. Terenskom nastavom učenici koriste stečena znanja u praksi i povezuju ga s neposrednom praksom te razvijaju motoričke, emocionalne i kognitivne sposobnosti. Idealno mjesto za izvođenje izvanučioničke nastave upravo su agroturistička gospodarstva.

Turističko seljačko obiteljsko gospodarstvo ili agroturizam definirano je kao seosko gospodarstvo koje uz poljoprivredu djelatnost nudi i dodatne sadržaje učenicima. U proteklih desetak godina broj agroturističkih destinacija Bjelovarsko-bilogorske županije, kao i Hrvatske u cjelini, u stalnom je porastu.

Provedenim intervjuima na agroturističkim gospodarstvima spoznalo se da prostor Bjelovarsko-bilogorske županije pruža znatne mogućnosti za realizaciju izvanučioničke nastave Prirode i društva. Edukativni programi agroturističkih gospodarstava osmišljeni su tako da se kroz pedagoške radionice učenici upoznaju s prirodom te usvajaju, ponavljaju i primjenjuju znanja različitih nastavnih cjelina. Programi su namijenjeni usvajanju nastavnog gradiva Prirode i društva, ali pridonose i provođenju integrirane nastave.

Intervjuirani vlasnici dvaju agroturističkih gospodarstava, na kojima postoji mogućnost ostvarivanja izvanučioničke nastave, visokim su ocjenama vrednovali suradnju sa školama i učiteljima, dok je suradnja s institucijama ocijenjena nešto nižim ocjenama. Utvrđeno je da agroturistička gospodarstva, osim razgledavanja, učenicima omogućuju sudjelovanje u različitim praktičkim aktivnostima, a to je naročito vrijedno s metodičkog aspekta. Važno je naglasiti kako se oba istražena agroturistička gospodarstva i nadalje žele baviti „edukativnim“ turizmom, pa čak i proširiti svoju ponudu namijenjenu učenicima osnovnih škola. Iako se uglavnom radi o poludnevnim (eventualno cjelodnevnim) posjetima učenika, istraživanjem se

saznalo kako bi se ponuda školama u budućnosti mogla proširiti na organiziranje višednevnih kampova.

Na kraju se može konstatirati da su agroturističke destinacije idealne za provođenje izvanučioničke nastave. Cilj takvog oblika nastave je da učenici provedu dio nastave u prirodi, uče putem opažanja i otkrivanja i kroz igru i rad te stečena znanja primjene u praksi, ali prije svega da se nauče odgovorno ponašati prema prirodi i okolišu. Unatoč brojnim prednostima i mogućnostima, učitelji ovaj oblik nastave ne provode dovoljno često, a razlozi su brojni: nedovoljna financijska sredstva i udaljenost destinacija neki su od njih.

10.LITERATURA

KNJIGE I ČASOPISI:

- Baćac, R. (2011). *Priručnik za bavljenje seoskim turizmom: Korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja*. Zagreb: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske
- Bognar, L., Matijević, M. (1992). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
- Braičić, Z., Škriljevečki, M. (2015) „*Stavovi i percepcije vlasnika turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava o razvojnim potencijalima agroturizma petrinjskog kraja*“. *Praktični menadžment* 6(1), 152-156.
- Čačija, M. (2011). *Razvojna strategija Bjelovarsko-bilogorske županije 2011.-2013. – Komunikacijska strategija za upravljanje i provedbu. Razvojne strategije Bjelovarsko-bilogorske županije*. Bjelovar: Bjelovarsko-bilogorske županija
- Demonja, D. (2014). *The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia*. *Časopis za istraživanje prostornog i sociokulturalnog razvoja* 52(1), 69-90
- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
- Dujmović, M. (2014). *Kultura turizma*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- Franjić, J., Škvorc, Ž. (2014). *Šumsko drveće i grmlje Hrvatske*. Zagreb: Šumarski fakultet
- Hajdaš Dončić, S., Štefanec, P. (2006). *Agroturizam*. Zagreb: Matis d.o.o
- Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga
- Jelić, T. (2009). *Hrvatski zavičaji – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa
- Jelić, T., Mršo, M., Roguljić, V. S. (2010). *Hrvatski zavičaji- metodički priručnik za nastavu prirode i društva u 3. razredu osnovne škole*. Zagreb: Alfa
- Jelinčić, D.,A. (2007). *Agroturizam u europskom kontekstu*. *Studia ethnologica Croatica* 19(1), 275.
- Kunst, I. (2012). *Razvoj turizma na području Bjelovarsko-bilogorske županije: stanje, ograničenja i kako ih prevladati*. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 6(1), 93-102.

Matijavić, A. (1996). *Kurikulum kao okosnica osuvremenjivanja obrazovanja, Pedagogija i hrvatsko školstvo*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor

Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 3 – udžbenik prirode i društva u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga

Lovrak, M. (2003). *Družba Pere Kvržice*. Zagreb: Mozaik knjiga

Poljak, V. (1980). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga

Skok, P. (2002). *Izvanučionikla nastava*. Zagreb: Pedagoški servis

Škrebilin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov. N. (2014). *Pogled u svijet 3 – udžbenik prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Profil

Turistička karta Bjelovarsko-bilogorske županije /M.R.Z./ Dobar život: promotivni mjesečni prilog tjednika Bjelovarac 3, 30.3386 (četvrtak, 15.7.2015.), str. 12-13.

INTERNET IZVORI:

Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (26.6.2017.)

Izletište na malenom brijegu. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/seoski-turizam-izletiste-na-malenom-brijegu> (19.5.2017.)

Izletište Vrata Bilogore. <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/izletiste-vrata-bilogore> (18.5.2017.)

Kod Francuza. <http://old.zvono.eu/portal/na-sva-zvona/vijesti/12384-francuz-osvjezava-turisticku-kartu-zupanije> (19.5.2017.)

OPG Kovačević. <http://www.seoskiturizam.hr/hr/zagreb-i-sredisnja-hrvatska/objekt/opg-kovacevic-daruvar> (19.5.2017.)

OPG Voborski. <http://www.tzbbz.hr/vinarije/bjelovar/opg-voborski> (19.5.2017.)

OPG Vnouček. <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=287#cdes-tab> (19.5.2017.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima. Zagreb: Državni zavod za statistiku. <http://www.dzs.hr/> (26.6.2017.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima. Zagreb: Državni zavod za statistiku. <http://www.dzs.hr/> (26.6.2017.)

Portal Bioteka.hr- edukativno online štivo za učenike osnovnih škola. <http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408> (26.6.2017.)

Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://bbz.hr/prostorni-plan/> (26.6.2017.)

Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam> (19.5.2017.)

Vinarija Coner. <http://www.tzbbz.hr/izletista-seoski-turizam/bjelovar/izletiste-vinarija-i-restoran-coner> (18.5.2017.)

Vinarija Čaćija. <http://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/smjestaj/nocenje/vinarija-cacija> (19.5.2017.)

Vinija. <http://www.vinia.hr/> (19.5.2017.)

Vila Bilogore. <http://vilabilogore.com/hr/pocetna/#o-nama> (19.5.2017.)

Zmajevo gnijezdo. <http://www.seoskiturizam-pirak.com/seoski-turizam-pirak-cazma.php> (19.5.2017.)

Županijska komora Bjelovarsko-bilogorske županije. <http://www.hgk.hr/zupanijska-komora-bjelovar/gospodarstvo-bjelovarsko-bilogorske-zupanije> (19.5.2017)

10.1. POPIS SLIKA:

Slika 1. Gradovi i općine Bjelovarsko-bilogorske županije.....	12
Slika 2. Shematski prikaz međudnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na seoskim obiteljskim gospodarstvima (TSOG)	20
Slika 3. Turistička karta Bjelovarsko-bilogorske županije	27
Slika 4. Vinarija Coner.....	29
Slika 5. OPG Vnouček	30
Slika 6. Izletište Vrata Bilogore	31
Slika 7. Vinarija Čačija	32
Slika 8. Na malenom brijegu.....	33
Slika 9. OPG Matej Kovačić	334
Slika 10. OPG Voborski.....	35
Slika 11. OPG Ivanković- Kod Francuza.....	36
Slika 12. Zmajevno gnijezdo.....	37
Slika 13. Vila Bilogore- Pogled na Rekić brijeg.....	38
Slika 14. Kulinarska radionica u sklopu programa Izletište „Na malenom brijegu“	39
Slika 15. Kulturni centar Mate Lovraka u Velikom Grđevcu (vlak u snijegu i mlin)	40
Slika 16. Timska olimpijada starih sportova (povlačenje užeta) u sklopu programa Kuća za odmor „Vila Bilogore“	41

10.2. POPIS TABLICA:

Tablica 1. Broj stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije po gradovima i općinama 2001. i 2011. godine	13
Tablica 2. Ključni elementi ruralnog turizma	18
Tablica 3. Osnovni činitelji aktivnosti te elementa agroturističke destinacije.....	21
Tablica 4. Broj registriranih turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava (TSOG) u Republici Hrvatskoj iz 2007. godine	26

10.3. PRILOZI:

AGROTURIZAM– IZLETIŠTE "Na Malenom brijegu"

Izvanučionička nastava, terenska nastava, izleti

uz edukativno-zabavne sadržaje

1. "Četiri godišnja doba na Bilogori" - trajanje programa do 4 sata

- dolazak te predstavljanje poljoprivredno turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja
- **kulinarska radionica** (djeca rade knedle sa šljivama -ručak A) i **likovna radionica** (izrada suvenira od vune koji će ponijeti kući)
- obilazak gospodarstva – upoznavanje s konjima i ostalim domaćim životinjama, pokazno šišanje ovaca uz priču od vune do suvenira
- **okrijepa u Carskom jarku** (domaći sok, kiflice, kava za voditelje)
- **timske igre**

2. "Bilogorske staze" - trajanje programa oko 3 sata

- dolazak te predstavljanje poljoprivredno turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja, upoznavanje s konjima i ostalim domaćim životinjama, legenda o Bilogorskim divovima
- **okrijepa u Carskom jarku** (domaći sok, kiflice, kava za voditelje)
- **šetnja uređenim i označenim Bilogorskim stazama kroz šume, livade, uz potok i izvore,**

3. "Skriveno blago Bilogorskih divova " - trajanje programa oko 4 h

- dolazak te predstavljanje poljoprivredno turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja
- likovna radionica- izrada suvenira od vune koji će djeca ponijeti kući
- **prizivanje zemaljskog duha Bergmandela čarobnim riječima i početak potrage za skrivenim blagom Bilogorskih divova- VEDA**
- **vedska okrijepa u Carskom jarku** (čarobni napitci i vedski frkančić)
- **vedske igre, svečanost proglašenja miljenika veda i otkrivanje skrivenog blaga**
- **vedski ručak** (juhica veduhica, vedske šibe – pileći ražnjić 80g, salata, prilog, kruh, vedski kolač, sok) poslužen u autentičnom glinenom posuđu

4. "Perina družba" - trajanje programa oko 4 h

- posjet kulturnom centru Mate Lovrak uključuje:- posjet spomen sobi u školi, obilazak mlina,

"vlaka u snjegu" te poučnu stazu Prijatelja prirode uz stručno vodstvo u trajanju oko 2 sata –
- doplata - vožnja turističkim vlakićem od škole do mlina– (uvijet je vožnje cijela grupa ili nitko)

-predstavljanje poljoprivredno turističkog gospodarstva i zanimljivosti bilogorskog kraja

-ručak B - pileći ražnjić 80 g, prilog krumpir, salata, sok, desert knedle sa šljivama

-timske igre, šetnja uređenim i označenim Bilogorskim stazama kroz šume, livade, uz potok i izvore

- U slobodno vrijeme djeca mogu koristiti veliko travnato igralište za igre s loptom
 - Uz doplatu u ponudi imamo jahanje, panoramsku vožnju traktorom u čergi
 - Ponuda raznih suvenira
-

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Moje ime je Andrea Pavliš. Rođena sam 20. kolovoza 1993. godine u Bjelovaru. Živim u naselju Orlovac u blizini Bjelovara. Nakon završene opće gimnazije u Bjelovaru 2012. godine upisujem Učiteljski fakultet u Petrinji. Konačno se ostvaruje moj san koji sam odavno sanjala.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Andrea Pavliš, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom „*Agroturizam Bjelovarsko-bilogorske županije i mogućnosti organiziranja izvanučioničke nastave*“. Izjavljujem da sam ovaj diplomski rad izradila potpuno samostalno uz korištenu literaturu i uz pomoć mentora.

Potpis:
